

“Hızlı Yasama Etkinliklerine Toplu Bir Bakış”

19.05.2004

Metin ÖZUĞURLU (Oturum Başkanı)- Türkiye Büyük Millet Meclisinin son aylarda iyice yoğunlaşan yasama etkinliklerini toplu bir değerlendirmeye tabi tutacağız. Bunu yapabilmek için de, büyük bir hızla farklı alanlarda gerçekleşen yasal düzenlemeleri, hem gerekçeleri hem de kapsamaları itibarıyla indirgeyebileceğimiz ortak bir yada birden fazla payda var mıdır, sorusu etrafında bir tartışma yürütmeyi öneriyorum.

Hızlı yasama etkinliklerinin tek bir gerekçeye indirildiğini biliyoruz: AB’ye uyum. Bu gerekçe, gerçeği bir yönüyle ifade ediyor olsa bile, yasamayı edilgen bir tercüme etkinliği şeklinde sunduğu gibi, sorgulayıcı bir çözümlemeyi de kanımca perdelemektedir.

Bu yaklaşım çerçevesinde, öncelikle **ne değişti** sorusundan başlayabilir miyiz? Bunun yanıtını mevcut düzenlemedeki değişikliklerle sınırlandırmayıp, ilgili alanda Türkiye’nin sahip olduğu birikimle ilişkilendirmeye gayret gösterebilir miyiz? İkinci olarak **neden değişti** sorusunu tartışabiliriz. Gerekçeyi; hukuki ve çevre koşullar şeklinde gruplandırarak ortaya koymak mümkün müdür? Son olarak da değişikliklerin **neye yol açacağı** (sonuçları) üzerinde durabilir miyiz? Bu başlıkların tümünü ama özellikle son ikisini bütünlüklü bir çerçeve içine yerleştirerek tartışmamız mümkün müdür?

Bu genel çerçeve içinde, müsaade ederseniz, ilk tur konuşma sırasını da şöyle tespit edelim: Önceliği Anayasa değişikliklerine verelim ve Prof. Dr. Eroğlu ile başlayalım. Ardından Dr. Onur Karahanoğulları bize kamu yönetimi ve idare hukuku alanına giren değişikliklerin değerlendirmesini sunsun. Ceza hukuku alanını Dr.

Tuğrul Katoğlu irdeledikten sonra ilk turun son sözünü eğitim sistemini ve çalışma yaşamına ilişkin değişiklikleri değerlendirmek üzere Prof. Dr. Alpaslan Işıklı'ya verelim.

Prof. Dr. Cem EROĞUL- Son anayasa değişikliği konusuna girmeden önce, Türkiye'nin en büyük anayasa sorunu hakkında bir kez daha birkaç şey söylemek istiyorum.

Anayasa değişikliği konusunda içtenliğin, samimiyetin şaşmaz bir mihenk taşı vardır Türkiye'de; o da Anayasa'nın 134. ve 24. maddelerindeki düzenlemelere ilişkindir. Bunların ilki, kişi olarak Atatürk'ü, ikincisi de Atatürkçülüğün özünü ilgilendirmektedir. 12 Eylül darbecileri 134. maddeyle Atatürk'ün vasiyetnamesini, 24. maddenin 4. fıkrasıyla da Atatürkçülüğü ortadan kaldırmayı hedef edinmişlerdir. Bilindiği gibi, Atatürk ölmeden iki ay önce vasiyetnamesini hazırlamış, İş Bankası'ndaki paylarının gelirlerini de iki özel derneğe bırakmıştı: Türk Tarih Kurumu'na ve Türk Dil Kurumu'na. Ahlaka ve hukuka aykırı olmayan bir vasiyetnamenin yerine getirilmesi, hukuk devletinin en temel ilkelerinden biridir. Bu tür düzenlemeler, ne yasa, ne yargı kararı, ne de anayasayla değiştirilemezler. Durum böyleyken, 12 Eylülcüler, Atatürk'ün pay gelirlerini bıraktığı dernekleri kapatmışlar, mallarını gasp etmişler, Atatürk'ün terekesinden kaynaklanan söz konusu gelirleri de kendi kurdukları iki devlet dairesine aktarmışlardır. Bunun nedeni büyük bir hukuksuzluk olduğunun açıkça görülmesi, anlaşılması ve sürekli olarak anımsatılması gerekir. Diyelim ki, bir kişi ölmeden önce malını, gelirini Ahmet'le Mehmet'e bırakıyor ve ölümünden sonra 42 yıl boyunca bu gelir bu kişilere veriliyor. Ondan sonra bir zorba çıkıyor, bu iki kişiyi öldürüyor, yerlerine kendine benzeyen iki yakını koyup bunlara Ahmet'le Mehmet adını veriyor. Sonra da öldürdüklerinin mallarına el koyuyor, gelirlerine el koyuyor ve hepsini düzmece Ahmet'le Mehmet'e tahsis ediyor. Olay budur. Bu muamele sıradan bir vatandaşa yapılmış olsa bile, hukuk, vicdan sahibi olan herkesin isyan etmesi gerekirken, üstelik bu inanılmaz işler, devletin kurucusuna karşı yapılmıştır. Böyle bir hukuksuzluk dünya tarihinde yoktur. Dolayısıyla bu, Atatürk'ün kişiliğine, şahıs olarak Atatürk'e düşmanlığın en somut göstergesidir.

İkinci konu ise, 24. maddenin 4. fıkrasıdır. Bilindiği gibi, bu düzenlemeyle, "din kültürü ve ahlak öğretimi" adıyla, gerçekte din dersleri ortaöğretimde zorunlu kılınmıştır. Atatürkçülük laiklik değilse, hiçbir şey değildir. Din kültürü ve ahlak adı altında zorunlu din dersini öngören bir düzenleme, Atatürkçülüğün özüne karşıdır. Hiç kimse, zorunlu din dersinin laiklikle bağdaştığını öne süremez. Anayasa değişikliği yapmaya girişip bu düzenlemeyi ortadan kaldırmamak, Atatürkçülüğe

düşmanlık etmeyi sürdürmek demektir. Bu ayıp, iktidarıyla, muhalefetiyle bütün milletvekillerinin boynundadır.

Özetle, anayasa değişikliği söz konusu olduğunda, herkesin namus borcu, bu iki hükmü her fırsatta hatırlatmaktır. Bu iki hüküm, 1982 Anayasası'nın başından beri Atatürkçülüğün ve Atatürk'ün şahsına karşı düşmanlığın simgesidir. İşte bunu böylece belirttikten sonradır ki, son yapılan anayasa değişiklikleri konusuna girmek istiyorum.

Bu son anayasa değişikliği, 1982 Anayasası'nda yapılan dokuzuncu değişiklik. Bundan önceki sekiz değişikliğin önemli bir bölümü demokratik hukuk devletinin sağlamlaştırılması yönünde atılmış değerli adımlar niteliğindedir. Küçük bir bölümü ise, bu ülküyle hiçbir ilgisi olmayan çok değişik çıkarlara hizmet etmek için gerçekleştirilmiştir. Belli çıkarlara hizmet eden değişiklikler arasında şunlar sayılabilir: Ağustos 1999'da, özelleştirmeyi anayasa kapsamına almak ve imtiyaz sözleşmelerinde Danıştay'ın yetkilerini kısıp ulusal ya da arsulusal tahkim yolunu açmak için yapılan değişiklik. Bu değişiklik çok ilginç. Bunun altını çizmek isterim; çünkü Türk anayasa tarihinde doğrudan doğruya yabancı çıkarlara hizmet etmek için yapılmış tek anayasa değişikliği budur. Evet, doğrudan doğruya yabancı sermayeye hizmet etmek için yapılmıştır. İkincisi ise, Aralık 2002'de yapılan ve Recep Tayyip Erdoğan'a milletvekilliği yolunu açan değişikliklerdir.

Demokratik hukuk devletini güçlendirmek açısından, özellikle Temmuz 95'le Ekim 2001'de yapılan değişiklikler önemlidir. İlkiyle, 1982 Anayasası'nın siyaseti siyasal partilere özgüleyen, yönetilenlerin örgütlendiği yaygın kamu ve toplum kuruluşlarının hepsine siyaseti yasaklayan demokrasi dışı düzenlemelerin kaldırılması sağlanmıştır. Anımsayacaksınız, 1982 Anayasası siyaseti yalnızca siyasal partilere bir hak olarak tanımıştı, bütün diğer örgütlere yasaklamıştı. İşte bütün bu kısıtlamalar 95'te kalktı. Ayrıca yine 95'te, 1934'te kadınlara milletvekili seçme ve seçilme hakkı tanınırken, ne yazık ki gençliğin elinden alınan oy verme hakkı, 61 yıllık bir ayıptan sonra tekrar tanındı ve 18 yaşını dolduranlara seçmen olma hakkı verildi.

2001 değişikliğinde de çok önemli düzenlemeler vardır. Bunların içinde özellikle vurgulanması gereken, 13. madde değişikliğidir. Biliyorsunuz, 13. madde, hakların sınırlandırılmasına ilişkin bir maddeydi 1982 Anayasasında. Hak ve özgürlüklerde, genel bir sınırlama maddesi olarak öngörülmüştü. 2001'de bu tam tersine çevrildi ve -sözcüğümü seçerek söylüyorum- muhteşem bir iş yapıldı. Öylesine güzel bir düzenleme yapıldı ki, 1961 Anayasası'nın ilk metninden de ileri bir noktaya gelindi. Bir genel sınırlama maddesi, sınırlamanın sınırını çizen bir maddeye dönüştürüldü.

Üstelik, hak ve özgürlüklerin korunması için, 61’de bulunan güvenceler yenilenmekle yetinilmedi, bunlara yenileri eklendi. Özellikle bu düzenleme dolayısıyla Türkiye Büyük Millet Meclisi’ni gerçekten kutlamak gerekir.

Son olarak, içinde bulunduğumuz Mayıs ayında yapılan anayasa değişiklikleri konusunda biraz bilgi vermek ve bir değerlendirme yapmak istiyorum. Öncelikle, bu son değişiklikle, Anayasanın çeşitli hükümlerinde ölüm cezasına göndermede bulunan bütün düzenlemeler kaldırılmıştır. Ayrıca, 38. maddenin 10. fıkrasına, “ölüm cezası verilemez” hükmü eklenmiştir. Böylece savaş durumu dahil hiçbir ayrıklık, hiçbir istisna tanımadan, ölüm cezası kesinlikle tarihe gömülmüştür. Bu, hiç kuşku yok ki, uygarlık yolculuğunda Türkiye’nin attığı çok önemli bir adımdır.

İkincisi, yine son anayasa değişikliğiyle, kadın-erkek eşitliğini sağlamak için yeni bir hüküm getirilmiştir. Gerçi, bildiğiniz gibi, kadın hakları savunucuları olumlu ayrımcılık açıkça anayasa hükmü haline getirilmedi diye bunu çok yetersiz görmüşlerdir. Ne var ki, Anayasa’nın eşitliği düzenleyen 10. maddesine eklenen hüküm güçlü bir hükümdür. Devlet, kadın-erkek eşitliğinin “yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür” demektedir. Bu hükmün gücü şuradan gelmektedir: Kanımca, bundan sonra olumlu ayrımcılığı öngören bir yasa değişikliği yapıldığında, “eşitliğe aykırıdır” diye Anayasa Mahkemesi’nce iptali mümkün olmayacaktır. Çünkü anayasa, açıkça kadın-erkek eşitliğinin yaşama geçirilmesini -yaşama geçirmek nasıl olacak? Bunun ilk adımı olumlu ayrımcılıktır elbette- devlete görev olarak vermiştir.

Bundan başka yine ilginç bir değişiklik olarak, 61 Anayasası’ndaki düzenlemeye dönülmüş, basın araçlarının suç aleti olduğu gerekçesiyle zapt edilmesine ve müsadere edilmesine karşı bir Anayasa güvencesi getirilmiştir. 1982 Anayasası çok garip bir şekilde “suçlu makine” kavramını getirmişti. Yasadışı bir şey basıyorsa matbaa, matbaa kapatılıyordu, makinelere el konuyordu; hiç olmazsa anayasa bu olanağı öngörüyordu. İşte bu kaldırıldı; 61 düzenlemesine dönüldü.

Getirilen çok önemli iki yeni düzenleme, insan haklarıyla ilgili alanlarda Türkiye’yi arsulusal insan hakları hukukuna bağımlı kılan düzenlemelerdir. Bu konulara belki Tuğrul da girecektir. Bir tanesi, insan hakları alanındaki uluslararası antlaşma hükümlerinin yasalara üstün sayılmasıdır. İkincisi de, belli suçlar söz konusu olduğunda, Roma’da 2002 yılında çalışmaya başlayan Uluslararası Ceza Mahkemesi’nin görevine giren suçlarda -ki nedir bunlar? Bunlar, insanlar ve devletler topluluğuna karşı büyük suçlardır: soykırım suçudur, insanlığa karşı

suçlardır, savaş suçlarıdır, saldırganlık suçudur- işte bu tür suçlarda yurttaşın dahi yabancı ülkeye verilmesi olanağının açılmasıdır.

Bir başka düzenleme, DGM'lerin kaldırılmasıdır; daha doğrusu Anayasa'nın DGM'leri düzenleyen 143. maddesinin yürürlükten kaldırılmasıdır. Biliyorsunuz, DGM'ler 1973'te, 1961 Anayasası'nda bir değişiklik yapılarak yaratılmıştır ilk defa. Yaratıldıkları günden beri de, Türkiye'nin hukuk devletinden yana, demokrasiden yana kamuoyu, bıkmış usanmaz bir biçimde hep DGM'lere karşı savaşım vermiştir. İlk başlarda bu savaşım başarılı olmuştur; ama 1980 darbesinden sonra DGM'ler demokrasi üzerinde sürekli bir tehdit oluşturmuşlardır. Türkiye'de, demokrasiye karşı, hukuk devletine karşı uygulamaların ne yazık ki simgesi haline gelmişlerdir. Bu bakımdan DGM'lerin kaldırılması çok hayırlı bir şey olmuştur. Elbette DGM'lerin kaldırılması, yıldırı, terör alanında ya da "hortumculuk" diye tabir edilen mali suçlar alanında uzmanlık mahkemeleri kurulmasına engel değildir. Aksine, bu türden mahkemelerin çok daha güvenceli bir biçimde kurulmasının yolu açılmıştır.

Başka bir değişiklik, Silahlı Kuvvetler'in elindeki malların denetimini Sayıştayın görev alanından çıkararak anayasa düzenlemesinin kaldırılmasıdır; yani bunların denetiminin de Sayıştaya verilmesidir. Hiç kuşku yok ki, bu da saydam devletin gerçekleşmesi yönünde bir önlem olmuştur.

Son günlerde gerçekleştirilen anayasa değişiklikleri içinde sonuncusu, YÖK'e ilişkindir. Burada yapılan şey son derece sınırlıdır. YÖK, olduğu gibi anayasada durmaktadır. Sadece YÖK üyelerinden biri için Genelkurmayın aday göstermesine ilişkin düzenleme anayasadan çıkarılmıştır. Değişiklik bununla sınırlıdır. YÖK, bildiğiniz gibi, daha anayasadan da önce, Türkiye'nin demokrasi savaşımında büyük bir ayıbın adı olmuştur. YÖK, Türkiye'de üniversite özerkliğine son vermenin, üniversiteleri zapturapt altına almanın aracı olmuştur. Demokratik bir düzenlemenin her şeyden önce işin bu yönüne bakması gerekirken, sadece Genelkurmay adayının kuruldan çıkarılması, bence demokrasi yolunda atılmış son derece yetersiz bir adım olarak değerlendirilmelidir.

Sonuç olarak, yapılanlara bakarsak, Türkiye Büyük Millet Meclisi genellikle Türkiye'nin demokrasi yönünde ilerlemesini sağlayan değişiklikler gerçekleştirmiştir. Ancak, başta da söylediğim gibi, doğrudan doğruya kişi olarak Atatürk'ü ve Atatürkçülüğün özünü hedef alan düzenlemeleri ortadan kaldırmadıkça, hiçbir anayasa değişikliğini gerçek hukuk devleti, demokrasi mihenginde lekesiz sayma olanağı yoktur. Bu konuda yalnızca iktidar değil,

muhalefet de büyük bir sorumluluk altındadır. Ne yazık ki, muhalefet de bütün bu anayasa değişiklikleri sırasında, hep suskun kalmıştır bu konularda.

Bir de şu var; -ancak bunu sanırım daha sonra tartışacağız- ne yazık ki, anayasa değişiklikleri çok belirgin bir dönüm noktasından sonra demokrasiye yönelmeye başlamıştır; o dönüm noktası da 1995'tir. Başka bir deyişle, anayasadaki demokratikleşme tümüyle Türkiye'nin Avrupa Ortak Pazarına üyeliği çerçevesi içinde başlayan bir etkilenim sürecinin ürünüdür. Bu "etkilenim" sözcüğünü nerede gördüm, bilmiyorum; ancak çok hoşuma gitti. Bunu kullanan kişi, "Avrupa-Türkiye ilişkilerine asla etkileşim demeyelim", "Biz tamamen edilginiz, buna ancak etkilenim denir" diyordu. Haklıydı bence: anayasadaki demokratikleşme, esas olarak, Avrupa-Türkiye etkileniminin ürünüdür. Şimdilik söyleyeceklerim bu kadar.

Oturum Başkanı- Teşekkürler. Sayın Karahanoğulları, buyurun söz sizde.

Dr. Onur KARAHANOGULLARI- Cem hoca gibi disiplinli olmadığım için, yeterince hazırlık yapıp gelemedim, o nedenle biraz dağınık olma ihtimali var.

Cem hocayı dinlerken çağrışanla başlayayım. Demokratikleşiyoruz, hem de Anayasayı değiştirerek demokratikleşiyoruz. *Teşkilat-ı esasi*, esas kuruluşumuz demokratikleşiyor ve bunu burjuvazi yapıyor, çok açık. 60'larda, 70'lerde, "yarım kalan bir demokratik bir devrim var; bunu tamamlayalım da ondan sonra sosyalizme geçelim" gibi tartışmalar varmış. Acaba şimdi burjuvazi o devrimini mi tamamlıyor?

Bir de Anayasa değişikliklerinin yer yer 61 Anayasasından da ileri olduğu saptamasına değinmek istiyorum. 61 Anayasasını yaşayan, yapılış sürecini bilen Hocamız, 82 Anayasasındaki değişikliklerin yer yer 61'den de ileri olduğunu, özellikle temel hakların örgütlenmesi bakımından, Anayasadaki kuruluşu bakımından 61'den bile ileri olduğunu söyledi.

Bu iki saptama ben de garip bir ruh ve fikir hali yaratıyor. Abandone olmamız elde değil. Ben şu anda hem yasalarda ve anayasada yapılan bu değişiklikler karşısında zihnen sürklase olmuş, dağılmış durumdayım.

Benim sunuşum, bu kafa karışıklığını aşma gayretinin izlerini taşıyacağı için, hukukçu kimliğim ile bağdaşmayacak biçimde, teknik bir sunuş olmaktan ziyade politikleşme ihtimali olabilir.

Toplumsal hayatın hukuksal görünüm kazanması gerekiyor. Toplumsal gerçekliğin üzerine bir de hukuksal gerçeklik çerçevesi bindiriliyor. Ortada hukuksal gerçeklik kurgusu var ve bu kurgu temel olarak iki alanı kapsıyor;

1. Pazar ilişkilerinin hukuksal çerçevesi,
2. Siyasal ilişkilerin hukuksal çerçevesi yada yönetim ilişkilerinin hukuksal çerçevesi.

Son dönemdeki değişiklikleri böyle bir kurgu içinde ele almamız biraz daha açıklık sağlayabilir.

Son dönem Türkiye’inde pazar ilişkilerinin hukuksal çerçevesindeki dönüşüm, özellikle çalıştıran-çalışan, işçi-işveren, kapitalist-işçi, bunlar arasındaki ilişkileri düzenlemeye yönelik değişikliklerdi. İş Yasası değişti, çok önemliydi. Türkiye’de fiilen yıllardan beri uygulanmakta olan esneklik imkânı hukuksal bir gerçeklik kazandı. Daha sonra yine işçi-işveren ilişkileri, yani pazar ilişkilerine ait olan sosyal güvenlik sisteminde ciddi değişiklikler yapıldı. İşçi-işveren ilişkileri bakımından şu anda aklıma gelmeyen daha pek çok değişiklik sayılabilir. Öte yandan girişimcilerin, girişim imkânlarını kolaylaştıran yasal değişiklikler yapıldı.

Bunları şöyle soyutlayarak söyleyebiliriz herhalde: Bir, iç pazarda serbestleştirme ve rahatlama sağlanmaya yönelik hukuksal değişiklikler yapıldı. Bu serbestleştirme, Türkiye’de mukim sermayenin hem işçileriyle, emek gücüyle ilişki kurmasının hukuksal çerçevesini ve hem de dünya kapitalist sistemine eklemlenmesinin hukuksal çerçevesini serbestleştiriyor. Bu konuda Doğrudan Yabancı Yatırımlar Yasasını hatırlamamız yeterli. Örneğin, milli muamele ilkesi vardır orada, dışarıyla içeri ayırımını tamamen kaldırılmıştır. Milli muamele, bir yabancıya da, uluslararası yatırımcıya da içeride “milli muamelesi (ulusal aktör gibi işlem)” yapma zorunluluğunu getirmektedir. Çok etkin bir ilkedir. Mübadele ilişkilerini emek gücünün alım satılmasıyla sınırlamazsak, basit ticari ilişkilere yönelik de pek çok değişiklik olmuştur. Örneğin bu son 3 sene içinde kapıdan satışlara ilişkin yapılan değişiklikleri incelememiz bile bizi çok ilginç sonuçlara götürebilir. Mübadelenin mümkün olduğunca pürüzsüz işlemesine yönelik, daha az müdahaleyle işlemesine yönelik değişiklikler yapılmıştır.

Benim alanım tabii bunlar değil, siyasal ilişkiler alanına yönelik değişiklikler. Kavramlaştırmada siyasal ilişkiler mi desek, yoksa siyasal alanın kuruluşu mu desek ya da kamunun kuruluşu mu desek, tam emin değilim. Siyasal ilişkiler terimini Cem hocanın sunuşunu dinledikten sonra tercih ettim. Çünkü sadece kamu alanının ağır güçsel kuruluşu, işlevsel kuruluşu değil; aynı zamanda siyasal alanın kuruluşu, yani siyasal iradenin üretimi de söz konusu. Partiler Yasasında değişiklik yapılıyor, bazı derneklerin ve sendikaların siyaset yapma imkânı yaratılıyor. Yani siyasal alanda siyasal iradenin üretilmesindeki yapı bile değiştiriliyor. Bu nedenle daha

geniş anlamak, siyasal ilişkiler demek mümkün. Ben tabii bu genişliğin içinde biraz daha sınırlı bir alandan mesulüm herhalde bu yuvarlak masa toplantısında.

Benim ele alacağım konu, bu siyasal alanın özgül bir parçası olan kamu hizmetleri alanı. Kamu hizmetleri alanından kastım, devletin üstlendiği mal ve hizmet üretimlerinde kurduğu teşkilat, üretim biçimleri, bu üretimi gerçekleştirirken piyasayla kurduğu ilişkiler ve bu üretimi gerçekleştirebilmek için iktidarını örgütlenme tarzı. Bunlara baktığımız zaman, son dönemde burada da güçlü bir değişiklik dalgası görüyoruz. Metin'in tabiriyle, yasama organı coşmuş durumda. Üzerinden dumanlar çıkıyor hakikaten Meclisin. Yalçın Küçük'ün tabiriyle "U Parlamento". "Ütopya"daki gibi, olmayan ülke, Parlamentomuz da olmayan parlamentoya dönüştü. Küçük'e göre, devreleri hızlandırdığınız oranda parlamento ortadan kalkar" Bence önemli bir saptama. "Çünkü parlamentonun özelliği yavaş işlemesidir."

Prof. Dr. Cem EROĞUL- Özür dilerim, bu noktada bir şey söylemek zorundayım. Türkiye Büyük Millet Meclisi 1920 döneminde çok hızlı çalışmıştır, devrimin aracı olarak çalışmıştır, istim üzerindedir ve çok da hayırlı bir iş yapmıştır. Dolayısıyla Yalçın Küçük'ün bu biçimsel saptaması her dönem için geçerli olmayabilir.

Dr. Onur KARAHANOGULLARI- Olağan bir dönemde miyiz, devrim döneminde miyiz? Devrim döneminde elbette parlamentolar hızlı işler, ama olağan dönemde parlamentolar bu hızda işlemez. Yakında koca Ceza Kanununu indirecekler Meclise, bunu kaç günde geçirecekler acaba?

Salondan- Belki yine bir devrim var, niteliği de karşıdevrim.

Dr. Onur KARAHANOGULLARI- Vallahi bilemiyorum. Kurucu iktidar gibi çalışıyor Meclis, Anayasanın "temel unsurları"nı değiştiriyor. Anayasanın temel unsurlarının değiştirilmesinden tutarak, alanıma biraz daha yaklaşayım.

Pazar ilişkilerinin yeniden düzenlenmesi konusunda Anayasada değişiklik yapılmasına gerek duyuldu mu diye düşünüyorum; duyulmadı. Bildiğim kadarıyla teşebbüs hürriyetine, piyasaların düzenlenmesine, bunlara ilişkin yada sosyal haklara ilişkin olarak Anayasada bir değişiklik yapılmadı. Siyasal alanın kuruluşuna ilişkin olarak Anayasada değişiklikler yapıldı, temel hakları...

Prof. Dr. Cem EROĞUL- Yine özür dilerim, bir anımsatma yapacağım. Özelleştirmeyi Anayasaya aldılar.

Dr. Onur KARAHANOGULLARI- Onu akılda tutarak söyledim bunu. Onu da kamu hizmetleri alanının kuruluşuna ilişkin bir özellik olarak düşündüğüm için pazar ilişkilerine koymadım; çünkü netice itibarıyla orada kamu hizmetleri alanıyla pazarın ilişkisi söz konusu. Aslında iki yerde de ele alınabilir; pazar ilişkilerinin yeniden düzenlenmesinde de ele alınabilir, kamu hizmetleri alanının yeniden düzenlenmesinde de ele alınabilir.

Siyasal ilişkilerin düzenlenmesinde temel haklar, siyasal haklar, partiler gibi konularda değişiklikler yapıldı.

Kamu hizmetleri alanının kuruluşunda ise, 1999’da özelleştirmenin Anayasaya girmesi ve tahkim imkânının Anayasa konulması önemli bir değişiklikti. Hatta bu “devrim dönemi”nin yada “olağanüstü dönemin” başlangıcı sayılabilir. 99’dan beri istem üzerinde Parlamento.

Şimdi bir Anayasa değişikliği daha gelmek zorunda yada gelmesi düşünülebilir yada böyle bir şey düşünülür, fakat akim kaldı. O da şu: Devletin örgütsel yapısının -işlevlerinin değil de- dönüşen işlevlerine uygun olan yada işlevleri dönüştürebilmek üzere örgütsel yapısının dönüştürülmesi gerekiyor. Bu, Kamu Yönetimi Temel Kanunu olarak yasal gerçeklik kazandı, daha doğrusu yasal gerçeklik kazanma girişiminde bulunuldu, orada somutlaştı; ama bunu yan yasalarıyla beraber salkım saçak düşünüldüğü zaman, Anayasadaki örgütlenme mantığını değiştiriyor. Büyük bir olasılıkla bir Anayasa değişikliği, devlet iktidarının coğrafi ve işlevsel örgütlenmesine ilişkin Anayasa değişikliği hazırlandı ama açıklanmadı ya da hazırlanmasına bile cesaret edilemedi. Ama yapılmak istenen, Kamu Yönetimi Temel Kanunuyla getirilmek istenen dönüşüm aslında anayasal bir dönüşüm; Anayasadaki temele, teşkilat-ı esasiye ilişkin bir dönüşüm, temel teşkilatın mantığını değiştiren bir dönüşüm. Belki bu da ileride bir anayasal görünüm kazanır.

Hemen bir benzetme yapayım: Fransa’da 2003 yılındaki Anayasa değişiklikleri, bizdeki dönüşüm sürecinin benzeri. Orada en son durum nedir, bilmiyorum, ama Mecliste bekleyen, “ülkesel yönetimlerin sorumlulukları”na ilişkin bir yasa tasarısı var. Yasa tasarısını incelediğiniz zaman, bizim Kamu Yönetimi Temel Kanununun benzeri olduğu görülüyor, yani yerel yönetimleri asli yetkili hale getiren bir tasarı. Ama bu tasarıya varabilmek için Fransızlar 2003 yılında Anayasayı değiştirdiler.

Anayasada devletin örgütlenmesine ilişkin, idarenin örgütlenmesine ilişkin temel yapıyı değiştirdiler ve onun üzerine tasarımı sevk ettiler. Bizde tersi oldu. Ömer Dinçer’le ayaküstü yaptığım bir sohbette bunu söyledim, “Haberdarız, hatta konsolosluktan uzman çağırdık, bize yasa tasarısının hazırlanması sürecinde bilgi de verdi” dedi. Bu dönüşümden, daha doğrusu Fransa’daki örnekten haberdar olduklarını biliyoruz. Bu durumda belki cepte bir yerde bir Anayasa değişikliği de mevcuttur.

Kamu Yönetimi Temel Kanun Tasarısına biraz göz atmakta fayda var. Bu tasarı, bir kamu reformu çerçevesinde tartışılıyor. “Kamu reformu” yerine “devlet reformu” çerçevesini önermek daha iyi olabilir. Devlet reformu, devletin kuruluş mantığındaki bir değişiklik ve yanında diğer yasalarla, İl Özel İdaresi Yasası, Belediye Yasası, Büyükşehir Belediye Yasası, Kamu Personel Yasası, Belediye Gelirleri Yasası ve aklıma gelmeyen ve benzeri yasalarla birlikte düşünülmesi gerekiyor. Kamu Yönetimi Temel Kanunu namıyla maruf olan tasarı Mecliste değişti. Meclisteki ismi, “Kamu Yönetimi Temel İlkeleri ve Yeniden Yapılandırılması Hakkında Kanun” oldu. Mecliste değişti dediğim, bunu ifade edebilecek bir hukukçu terimi de yok. Bir tasarı vardır, Mecliste görüşülür, kanun olur, imzaya gider, isdara gider. Bu, Mecliste görüşülmesi durdurulan bir kanun. 40 küsur madde görüşüldü, elimizde bir kanun metni var; son 5 maddesi, 10 maddesi görüşülmedi. Buna ne diyeceğiz, bilemiyorum, buna ilişkin bir terimimiz yok. Görüşülmekte olan kanunun ismi değişti. Bizim SBF kökenli teorik ve siyasal müdahalemizden dersler alınmış, Anayasaya uygun hale getirilmeye çalışılmış bir metin sözkonusu artık.

Kanunun temel mantığı;

1. Merkezi idare ve yerel idareler arasındaki görev dengesini değiştirmesi; merkezi genel yetkili olmaktan çıkartıp, yerel yönetimlerin genel yetkili hale getirilmesi.
2. Hem merkeze, hem yerel idarelere genel bir özelleştirme yetkisi vermesi.
3. Bir halk denetçisi getirilmesi.

Bunlardan daha önemlisi, son dönemde artık Türkiye’de gerçekleşen her türlü üretimde, kamu hizmeti alanında yada özel sektör alanında gerçekleşen her türlü üretimde *üretimin mantığına* ilişkin değişikliği kabul etmesi; yani esnek üretim, performansa dayalı üretimi yada genel ifadesiyle emek süreci örgütlenme tekniklerinde yaşanan değişikliği kabul edip bunu tasarıya hukuki ifadelerle sokması.

Performans ölçütleri, performans denetimi, burada teker teker bakabiliriz. Hizmet kalite standartları, verimli yapı, verimlilik... Kanunun her tarafında verimlilik geçiyor.

Birinci özellik, yerel yönetimlerin genel yetkili hale getirilmesi, Anayasayı değiştirmeden mümkün değil; bunu artık çok çığnedik, çok fazla söyledik. Tekrarlamaya gerek var mı, bilmiyorum. Yerel yönetimler Anayasada mahalli müşterek ihtiyaçlarla sınırlı olarak algılanmış. Siz, yasada merkezin yetkilerini teker teker sayıp geri kalanları yerele bırakamazsınız. Bu eleştiriyi boşa çıkartmak için de merkezin yetkilerini teker teker sayıp, “geri kalan mahalli müşterek ihtiyaçlara ilişkin yetkiler yerelidir” demek de sorunu çözmez. Çünkü merkezin yetkilerini teker teker sayıp, “Merkez bundan başka bir şey yapamaz” demek, Anayasaya uygun düşmez, Anayasayı değiştirmeleri gerekir.

Genel özelleştirme yetkisi konusunda da mutlak bir yetki verilmesi mümkün değildir. En başta bunu araştırdım, “Anayasada nereye aykırı olabilir?” diye. En azından hukuk düşünceme aykırıydı. Anayasada özelleştirme yada kamu hizmetlerinin özel kesime gördürülmesi yasaklanmıyor, sınırlanmıyor; ama getirilmek istenilen yasama yetkisinin devredilmezliği ilkesine aykırı olabilir. Yöntemlerin genel olarak belirlemesi gerekir. Hizmetleri özel kesime gördürürken dikkat edilmesi gereken ilkeleri hassasiyetler ve yetkili makamlar belirlenmek zorundadır. Böyle soyut bir yetki devrinde bulunulamaz. Halk denetçisi de, şişede durduğu gibi durmayacak olan kurum, yasada durduğu gibi durmayacak olan bir kurum.

Dr. Tuğrul KATOĞLU- Bir soru sorabilir miyim? Bir de bir Ombudsman Tasarısı vardı; onunla birlikte değerlendirebilir misin? Yani sanıyorum onu sulandırdılar, bunu böyle bir yerel kahraman hale getiriyorlar. Onun seçilişi itibariyle veya görev alışı itibariyle sanki bir alternatif gibi sunulması da söz konusu olabilir. Halbuki, aralarında önemli bir fark var.

Dr. Onur KARAHANOGULLARI- Genel ombudsman için şöyle bir sorun var: Kimi ombudsman yapacaksınız? Hikmet Sami'nin ombudsman'ı Süleyman Demirel'di, Ombudsman Tasarısı biraz da o nedenle güme gitmişti. Belki genel ombudsman kim olacak konusundaki siyasi çekişme yaşanmasın diye düşünmüş olabilirler, ama şimdi söyleyeceğim özelliği daha önemli. Mahalli idareler halk denetçisi, oradaki sosyal dokuya çok yakın birisi ve eşraftan seçilip gelir büyük bir olasılıkla. Bunun oradaki örgütler, yani oradaki yerel yönetim örgütüyle bağlantısı güçlü olacak muhtemelen. Bunun kararlarıyla idare mahkemelerinin kararları arasındaki çatışmalar kaçınılmaz olarak yaşanılacak, seri olarak yaşanılacak. İki arasındaki çekişmenin sosyolojik olarak nereye götüreceğini tahmin etmek zor değil. Mahkemelerin yıpranma ihtimali çok yüksek.

Tasarının daha önemli özelliği, daha önce yasal dönüşümlerin niteliğini açıklamak için ortaya koyduğum bir ihtiyaca cevap vermesi. Emek süreci örgütlenme tekniklerinde yaşanan dönüşümlerin sonuçlarını idare alanına taşınmaktadır.

Bu dönüşümleri Türkiye burjuvazisi -evet “Türkiye burjuvazisi”, içindeki kanatları ayırmaya gerek yok- kendi alanında uyguladı. Bu uygulama fason üretim yapan orta boy girişimlerde kanlı Taylorist yöntemler olarak ortaya çıktı. Uluslararası literatürde böyle deniliyor herhalde, “kanlı Taylorizm” deniliyor. Dibine kadar sömürü, iş saatlerini arttırarak sömürü, öyle çok sofistike teknikler filan uygulamayan bir sömürü; saati arttırıyorsunuz, yoğun çalıştırıyorsunuz. Daha ileri teknoloji uygulayan girişimlerdeyse bu basit bir kanlı Taylorizm şeklinde gerçekleşmedi, post-fordizmin tüm esneklik teknikleri uygulandı ki, bu artık Türkiye’deki üretimin temel ilkesi oldu, temel mantığı oldu. Marx, artı değeri belirlerken malı üretimi için gerekli olan emek zamanını “toplumsal olarak gerekli” emek zamanı olarak ele alıyordu. Üretimde yeni örgütlenme tekniklerinin uygulanması Türkiye’de yapılacak üretim için yeni bir “toplumsal olarak gerekli emek” ölçütü oluşturdu. Bundan daha fazla emek kullanan üretim birimleri artıdeğer yaratmada geride kalır.

Burjuvazi, kendi gerçekleştirdiği şeyi devletten de bekliyor. Devletin yaptığı basitçe bir siyasallık değil, devletin yaptığı da üretim. Üretim dediğimiz zaman da lütfen bez üretmeyi, süt üretmeyi, sucuk fabrikasını vb’lerini anlamayalım sadece; yani çıplak, yalın üretimi anlamayalım. Vergi dairesindeki her türlü hizmetin üretimi de üretim. Devlet de mal ve hizmet üretimi gerçekleştiriyor. Bu üretim, genel üretimin mantığından farklı mıdır, değil midir; genel üretimin tekniklerinden farklı mıdır, değil midir?

Hemen bir dipnot; Lenin, Taylor’a övgülerde bulunmuştur. “Sovyet Devriminin Acil Görevleri” broşüründe, Taylorizmin ilkelerinin Sovyetler’de de uygulanması gerektiğini, rekabetin uygulanması gerektiğini filan söylemiştir. Bir dipnot, bunu kenara atarak ilerleyeyim.

Salondan- 1920’lerde yeni ekonomik politika geriye atıldı.

Dr. Onur KARAHANOGULLARI- Hakikaten o kadar ayrıntılı bilmiyorum

Burjuvazi kendi alanında yeni emek süreci örgütlenme tekniklerini uyguladı ve belli bir artıdeğer oranına ulaştı. Kamuda yapılan üretimde ise, baskın olarak, hâlâ Fordist dönemin üretim teknikleri ve düzenleme rejimi uygulanıyor. Yani fabrikadaki

üretimin örgütlenme mantığı, orada çalışan işçilerin fabrikayla ilişkisi ve orada çalışan işçilerin işvereniyle ilişkisi Fordist mantığa dayanıyor. Sendikalar, toplu sözleşme süreçleri, pazarlıklar var; çalışma süreleri sınırlı, belirli mesaieleri, lojmanları, ek güvenceleri var. Hâlâ fordizmin mantığını uygulayan bir kamu, hâlâ Keynesyen birikim rejiminin iktisat politikaları ve mantığını uygulayan bir kamu. Bu, kamunun ikincil bölüşümde ciddi bir pay talep etmesi sonucunu doğuruyor. İkincil bölüşüm, vergi benzeri mali yükümlülükler yoluyla toplumsal zenginliğin bir kısmına devlet tarafından el konulması ve daha sonra onun paylaşılmasıdır. Bu paylaşım tabii, “al sana şu kadar” şeklinde bir paylaşım değil; devletin üretim yoluyla, transferler yoluyla paylaşması da mümkün.

Burjuvazi, geniş halk kesimlerine düştüğü kadar, kendisine de düşen bu vergi yükünden kurtulmak istiyor. O nedenle kurtulabilmek için de kamu hizmeti alanına “yeniden örgütlen, kendine çekidüzen ver” diyor. Bu basitçe bir verimlilik tartışması değil, kapitalizmin mantığına ilişkin bir tartışmadır sözkonusu olan. Kamunun kapitalizmi anakronik kalmış durumda. Ya bu anakronizm bir kriz yaratacak, sistemde bir parçalanma yaratacak ya da bu anakronizm aşılacak, tarihsel gereklerine doğru aşılacak.

Hem ikincil bölüşüm ilişkilerindeki paylaşımında kamunun kendisini eski sisteme göre konumlandırmasından kaynaklanan sorunlar, hem de kamunun bu durumunun birincil bölüşüm ilişkilerindeki yansımaları burjuvaziye rahatsız ediyor. Nedir o sorunlar; kötü örneklik sorunu önemli bir sorun. Düzenli mesaiye göre çalışan, kaba sömürü tekniklerine maruz kalmayan, toplu sözleşme yapabilen, kendine güvenli bir kamu işçisi ve sendikaları, işçisini esnek çalışmaya, yoğun çalışmaya, uzun çalışmaya ve düşük ücrete ikna etmeye, zorlamaya çalışan özel sektör için kötü bir örnek oluşturuyor. Bunun yanısıra teme sorun ikincil bölüşüm ilişkileri alanında çıkıyor. Burjuvazinin talebi, Türkiye kapitalizminin mantığına uygun olarak kamunun üretim tekniklerini yeniden belirlemesidir. Aksi takdirde, kamu ürettiği her hizmet için, kendisinden daha fazla para talep etmek zorunda kalacaktır. Burjuvazi, kamudan, kamu emekçisini daha etkin yani daha fazla sömürmesini böylece ürettiği hizmetin maliyeti için kamu yükümlülüklerine daha az başvurmasını talep etmektedir.

Bir de burjuvazinin dünyayla eklemlenmesine ilişkin talepleri kamu reformunu belirlemektedir. “Yerelleşme Türkiye’yi bölecek mi, bölmek için mi yapılıyor, İslâmi iktidarları getirmek için mi yapılıyor?” filan. Hemen burada metoda ilişkin olarak son dönemlerde kafamda gidip gelen şeyleri sizinle paylaşmak istiyorum: Ne için yapıldığına, hangi amaçla yapıldığına bakmak başka şeydir, o amaçlardan kalkarak

bir toplumsal olguyu açıklamak başka bir şeydir. Amaçlardan kalkarak toplumsal olguyu açıklamaya kalkarsak, nedensel değil, ereksel oluruz, teleolojik oluruz ve bilimde de bildiğim kadarıyla bu yöntem yer yoktur. “Yüce Rabb’ım, arılar bal yapsın diye çiçeklerin polenlerini döküyor” demimiz, doğal ilişkinin dışında bir özne olduğunu ve o doğal ilişkiyi belirlediğini kabul anlamına gelir. Bu örnekten farklı olarak toplumsal olgularda özneler fazla olduğu için, bu hataya daha fazla düşeriz. Öznelerin niyetlerini toplumsal olguların açıklanmasında kullanmaya, temel açıklayıcı yapmaya başlarız; bu bence önemli bir yöntem hatasıdır. Elbette toplumsal öznelerin niyetleri vardır. Çözümlemelerin tam olması için bunları da hesaba katmalıyız. Toplumsal öznelerin niyetlerini, ancak nesnel olarak saptayabildiğimiz ve toplumsal olguların nedenlerine dahil edebildiğimiz oranda çözümlemelerimizin parçası yapabiliriz. Aksi takdirde basit verilerden garip sonuçlara varırız. İtalya’dan Trabzon’a bir bisiklet turu düzenlenecekmiş, bu bisiklet turunu düzenleyen grup, -herhalde fantastik bir grup- programlarına Rum-Pontus Devletinin haritasını da basmışlar, bisiklet turunun güzergâhını öyle kurgulamışlar. Buradan kalkarak, “Türkiye’de Rum-Pontus Devleti kuracaklar, bu reformlar filan da onun parçalarından birisi” demek, garip bir akıl yürütmedir.

Yönteme ilişkin kısa hatırlatmadan sonra, “uluslararası sisteme eklenen yerelleşme”ye geçmek istiyorum.

“Türkiye’yi bölmek istiyorlar ya da İslâmcı iktidarlar kurmak istiyorlar, o yüzden yerel yönetimler reformu yapıyorlar.” Niyet ve istek bu olabilir; ancak bunu açıklamaya dahil edersek, bir olgu olarak nedenselliğe dahil edebilirsek anlamlı olabilir. Benim saptayabildiğim kadarıyla bu toplumsal gelişimde, farklı öznelerin farklı niyetleri var. Bu niyetlerin ortaya konulduğu irade açıklamaları da var. Bunları belgelerden takip edebiliyoruz. Ama hangi toplumsal olguda, hangi toplumsal öznenin “belirleyici” olduğunu ya da çoğul da söyleyebiliriz, hangi toplumsal öznelerin belirleyici olduğunu ve *hangi toplumsal yapı içinde devindiklerini* de görmemiz gerekiyor. Bunları hesaba katmadan herhangi bir özneye saplanmamız, örneğin “TÜSİAD böyle dedi ve böyle oluyor” dememiz yöntem olarak yanlış olur.

Kapitalizm farklılaşmış coğrafyalar arıyor. Farklılaşmış coğrafyaların özelliği, kârlılık oranlarına etki etmesidir. Farklılaşmış coğrafya, öyle bir toplumsal ilişkiler ağına sahip olabilir ki, oradaki emek gücünün üretimi çok ucuzdur. Yada örneğin Asya toplumlarında emek gücünü daha rahat kontrol altında tutabilirsiniz; çünkü oradaki aile değerleri, itaat kültürü gelişkindir. Bu, kapitalizm için işgücünde aranır bir özellik olabilir. Yada bir doğal doğal zenginliğin belli bir coğrafyada daha ucuz olması -maden anlamında söylemiyorum, örneğin çevreyi kirletmenin maliyetinin

sıfır olması bir coğrafi farklılaşma özelliğidir- kapitalizm için tercih edilebilir bir özelliktir.. Kapitalizmin son dönemdeki mantığı, hız, yer değiştirme, mekân ve zaman içinde hızla oynamadır. Bütün mekânların aynı nitelikte olduğunu düşündüğümüz zaman kapitalizm işlemez.

Ulus-devletin özelliği ise, “Ben coğrafyayı düzleyeceğim, toplumsal yapıyı düzleyeceğim”dir. Burada düzleyeceğim sözünü olumsuz anlamda kullanmıyorum. Ulus devlet, “coğrafi ve toplumsal olarak homojen bir yapı yaratmaya çalışacağım, homojen bir kimlik yaratmaya çalışacağım, bölgesel eşitsizlikleri gidereceğim” gibi bir mantığa sahiptir.

Şu anki tarihsel durakta, dünya kapitalizmin mantığı ile ulus devletin mantığı çelişiyor. Türkiye’deki yerelleşmenin Türkiye burjuvazisi ve uluslararası burjuvazi tarafından istenmesinin nedenlerinden birisi de yerelleşmenin bu çelişkiyi aşma aracı olarak görülmesidir. Burjuvazi merkezi yönetimin bu homojenleştirerek düzenleme mantığından kurtulmak istiyor. Güçlü yerel yönetimler, ona farklılaşmış coğrafyalar da vaad ediyor. Antep örneği, Antep Belediyesiyle beraber, belediyenin oradaki üretim imkânlarına yaptığı katkıyla, altyapıya, sosyal dayanışmayı yaptığı katkıyla filan birlikte düşünülürse anlamlı olabilir. İstenen böyle bir şey. Merkezi planlama artık anlamını yitirdi, anakronik olarak duruyor yapı olarak. Artık bunlar istenmiyor; kısa dönemli, uluslararası burjuvazi için cazibe merkezi yaratmaya yönelik yerel iktidarlar isteniyor.

Türkiye kapitalizmi varolacaksa, eskiden olduğu gibi, dünya kapitalizmi ile entegre olarak varolacak, entegre olmak istiyorsa da ulus-devlet önemli bir entegrasyon ölçeği değil; ulus-devletin altındaki birimlere de ihtiyaç var. Herhalde şimdilik bu kadar yeterli.

Oturum Başkanı- Teşekkür ederiz. Sayın Karahanoğulları, adem-i merkezileşme yönündeki eğilimlerin politik aktörlerin niyetleri ile değil de daha nesnel yapı ve süreçlerle açıklanması gerektiğini vurgulamış oldu...

Dr. Onur KARAHANOĞULLARI- Bu bir kapitalizm ve “kapitalizm dışı” sorunudur. Kapitalizm ve kapitalizm dışı terimini özellikle kullanıyorum, sosyalizm demeye çekiniyorum, komünizm demeye çekiniyorum; ama piyasa ve piyasa dışı, kapitalizm ve kapitalizm dışı bir başka dünyanın mümkün olabildiğini akılda tutabilme gücüne sahip olmamız gerekiyor ki, böyle bir gücümüz yok maalesef.

Oturum Başkanı- Sayın Karahanoğulları, “ne değişti” sorusunu “neden değişti” sorusu ile birlikte ele aldı. Şimdi söz Sayın Katoğlu’nda.

Dr. Tuğrul KATOĞLU- Tabii ben ceza hukukundaki dönüşümü, bir gündemde olan yeni tasarımı bir miktar ele almak durumundayım. Bu konuda farklı aşamaları ele almak gerekir; biri son Türk Ceza Kanunu Tasarısı ve bu tasarımın gündeme geliş nedenleri, onun dışında bazı özel kanunlardaki ceza hükümleri. Yeni bir ceza kanunu hazırlanması sadece içinde olduğumuz dönemin bir sorunu değildi. Yani ceza hukukuna ilişkin dönüşüm gereksinimleri veya bu yöndeki öneriler hep gündemde olmuştu. Dolayısıyla bu tartışmaların son dönem toplu durumundan bir miktar ayrı da düşünülmesi lazım ve ondan sonra buna eklenmesi belki yerinde olur.

Bunun dışında bir diğer aşama, bu son dönemin özellikle uluslararası etkilerin, uluslararası toplu durumun da etkisiyle bazı dönüşüm gereksinimleri veya yeni aygıtların yaratılması. Bunlara ayrı ayrı bakmakta yarar vardır diye düşünüyorum. Dolayısıyla kabaca bizde ceza hukukunun, mevzu ceza hukukun macerasını dönüşümleri itibariyle kısaca ele almakta yarar vardır. Bu tasarıya nereden gelindi? Onun ardından tasarımın son hali ki, 12 Mayıs tarihinde internet yoluyla edindiğim nüsha üzerinden ancak değerlendirdiğim kadarıyla konuşabilirim; çünkü önemli değişiklikler de oldu, henüz tazedir ve çalışmalar da devam etmekte.

Bu çerçevede ne olmuştur? Özellikle son birkaç on yıldır toplumsal sorunlarla ve gereklerle de koşut olarak yürürlükteki ceza kanunu tartışılmıştır. Ceza Kanunu’nun özellikle bazı hükümleri üzerinde, örneğin devleti koruyan hükümleriyle ilgili tartışmalar yürütülmüştür ve yeni bir Ceza Kanunu hazırlanması konusu da gündemde olmuştur.

Bu çerçevede yakın geçmişe hızla gelirsek, 1985 yılından itibaren Ceza Kanunu hazırlanması bakımından üç ayrı komisyon oluşturulduğunu görüyoruz. Bunlardan biri 1989 Türk Ceza Kanunu Tasarısını hazırlayan komisyondur, diğeri 1997 Türk Ceza Kanunu Tasarısını hazırlayan komisyondur, nihayet 2001 Türk Ceza Kanununu Tasarısını hazırlayan komisyon karşımıza çıkıyor. Ama bunların temelinde 1987 ön tasarısı ve 1989 tasarısını bulmak, tespit etmek doğru olur. 1989 tasarısında yer alan kimi hükümler 1990 yılında Türk Ceza Kanununa eklenmiştir, yani bir kanun değişikliğine yol açmıştır; ama kendisi kanunlaşmamıştır. Sonra bu tasarıya yöneltilen eleştiriler de anlaşıldığı kadarıyla tekrar ele alınmış ve 1997 tasarısı oluşturulmuştur. Bu tasarı yasama organına gönderilmiş, ardından 1999 yılında seçimlerin yenilenmesi üzerine Hükümet tarafından yeniden gözden geçirilmek üzere tasarı geri çekilmiştir. Sonra bu metin, ilgili kuruluşlar, barolar ve üniversitelere gönderilerek görüş

istenmiştir ve 2001 tasarının genel gerekçesinden anlaşıldığı kadarıyla, yani bugün alt komisyona ilk başta sevk edilen metnin genel gerekçesinden anlaşıldığı kadarıyla bu görüşler alındıktan sonra 24 günlük bir çalışmayla 2001 tasarısı oluşturulmuştur. 24 gün ifadesinin altını çiziyorum, bu genel gerekçeden aldığım bir bilgidir. 1989 tasarısı bu bağlamda demek ki aslında 2001'in özünü de oluşturuyor denilebilir. O zaman 1989 tasarısının, 1987 ön tasarısının ruhu neydi, felsefesi neydi, Türk Ceza Kanununun felsefesi neydi, belli açılardan belki bunlara bakmakta yarar var.

Bir kere bugün yürürlükte olan 765 sayılı Türk Ceza Kanunu, 1926 yılından beri yürürlükte olan kanunun kaynağı, İtalya'da 1889 yılında yürürlüğe giren Zanardelli Kanunu, onun hemen hemen bir çevirisi olarak karşımıza çıkıyor. Zanardelli Kanunu, liberal muhafazakâr bir ideolojinin ürünüdür. Ancak sonra Türk Ceza Kanunu'nda 1936 yılından itibaren önemli değişiklikler yapılıyor. Bu değişiklikleri etkileyen kanun ise 1930 yılında kabul edilen İtalyan Ceza Kanunu'dur, Rocco Kanunu, faşist dönemde hazırlanmış olan bir kanun. Kimi esaslı değişiklikler, gerçekten esaslı değişiklikler söz konusu. Bu değişiklikler Türk Ceza Kanununa girdiği andan itibaren Kanun esasen baskıcı ve ayrıcalıkçı bir ceza kanununa dönüşmeye başlıyor.

Salondan- Bu hangi tarihte yapılıyor?

Dr. Tuğrul KATOĞLU- 1936 ve devamı. 1950'lere kadar önemli değişiklikler var.

1950'ler, 60'lar, 70'ler Türkiye'sinde ceza hukukunun sosyalleştirilmesi ve özgürleştirilmesi talepleri devam etmekle birlikte, bunlar pek de dikkate alınmıyor. Tam aksi yönde değişiklikler yaşandığı söylenebilir. O halde liberal muhafazakâr olarak yaşama başlayan bir kanun, yapılan değişikliklerle baskıcı ve ayrıcalıkçı özellikler kazanan bir kanun oluyor. Türk Ceza Kanununun bakışıyla bir anlamda bireyin zaman içinde kutsal mülkiyetiyle kutsal devlet arasında bir yere sıkıştığını görebiliyoruz. Geçmişe bakıldığında, gerçekten de bütün bu olağanüstü koşullar, toplumun yaşadığı olağanüstü dönemler içinde ceza hukukunu özgürleştirmek yerine daha da baskıcı hale getirmek yolunda adımlar atıldığı anlaşılıyor. 1987 ön tasarısı ve onun hazırladığı 1989 tasarısı baskıcı bir dönemde hazırlanıyor, bunu hepimiz biliyoruz. Bu yönüyle baskıcı ve ayrıcalıkçı hükümler ayıklanmak bir yana, Nevzat Toroslu'nun da deyimiyle daha da çarpıcı hale geliyor 1987 tasarısında. Rejimi korumak amacıyla oluşturulan suçların kanuni tanımlarında kanunilik ilkesiyle bağdaşmayacak belirsizlikler, muğlaklıklar karşımıza çıkabiliyor. Bu anlamda objektif sorumluluk türüne sıkça başvurulduğu anlaşılıyor, cinsel özgürlüğe karşı suçların yine kamuya karşı suçlarmış gibi kabul edildiği görülüyor. Kişilere ait başkaca

varlık ve menfaatler yine devlete karşı suçlar arasında ele alınarak korunuyor. Ceza hukukunun bu anlamda özgürleştirilmesi bir yana, cezalandırmanın hazırlık hareketlerine doğru öne çekildiği; yani milli yararlar karşı hareket kavramının 87 ön tasarısında kabul edildiği görülüyor veya yine kanunilik ilkesinden uzak, milli duyguları yok etme ya da zayıflatma, kamu düzenini bozma gibi tanımların yer aldığı görülüyor. Devlet sırrı, siyasi niteliği de içerecek bir şekilde siyasi sırların, örneğin bir hükümetin belki bilgilerini de içerecek biçimde geniş tutuluyor ve siyasal eleştirinin engellenmesinin de bu anlamda yolu açılabilir.

Yine özellikle Toroslu'nun tespitlerinden de hareketle, cezaların şiddetinin çok ileri derecede olduğu, yani Batı ülkeleriyle kıyaslanamayacak derecede olduğu vurgulanmalıdır. Ölüm cezası, bu 1987 ön tasarısı ve 1989 tasarısında birçok suç bakımından korunmaya devam ediyor. Müebbet hapis cezası birçok suç bakımından kabul ediliyor. Devlete karşı suçlar şiddetle cezalandırılırken, aynı şekilde mala karşı suçlardan özellikle hırsızlık fiillerinin de -ki failleri genelde daha alt gelir grubundan olan kimselerdir- bu tasarıda cezasının artırıldığını görüyoruz. 1987 ön tasarısı ve 1989 tasarısı, Türk Ceza Kanunu'na o dönemde getirilen eleştiriler karşısında herhalde bir ileri adım olarak düşünülmemelidir.

1997-2001 tasarılarına bakınca, ben bunu tabii birlikte değerlendireceğim büyük ölçüde, çünkü 1997 ve 2001 tasarılarına giden yolu da zaten 1989 tasarısının hazırladığını söylemişim. 1997 tasarısının ayrıntılarına girmeden -ki, çok büyük eleştiriler almıştır- bunun 24 gün içinde değerlendirilmesiyle oluşturulduğu savunulan 2001 tasarısına ve bunun son haline de bir arada göz atmakta yarar var. Ben tabii tam anlamıyla bir ceza hukuku sunuşu yapmayacağım; yani tutup kanunun tekniği, yasama tekniği sorunları, dil birliği, anlatım sorunları gibi şeylere veya ceza hukuku dogmalarının düzenleniş biçimi itibarıyla sorunların tamamını burada aktarmak gibi bir niyetim yok. Yani bu kanunun, tasarının hüviyetini, kimliğini bir miktar ortaya koymaya yönelik bazı noktaları ele almak önemlidir diye düşünüyorum.

Ölüm cezasının kaldırılması kuşkusuz en önemli tarafı. Fakat bazı şeyleri yadırgadığımı söylemeliyim. Bu kanunun 1997 yılında gündeme geliş nedenlerinden biri ölüm cezasının kaldırılması da olmuştur. Sanki ölüm cezasını kaldırmak için kanun değiştirmek, yeni bir kanun hazırlamak gerekiyormuş gibi bir hava da kamuoyunda yaratılmıştır. Buna gerek yoktu. Zaten ölüm cezası, halihazırdaki kanundan da şu anda kaldırılmış durumda. Bu pekala...

Salondan- Anayasayı değiştirmeleri

Dr. Tuğrul KATOĞLU- Hayır, hayır, illa bir kanun büsbütün yeni bir kod

kabul etmeye gerek yok. Bu sanki, “ölüm cezası kalkacak, bunun formülü de Ceza Kanunu değişikliğidir” gibi bir havanın da yaratıldığını söylemeliyim. Bu çok anlamlı değildi.

Salondan - Aslında fiilen de kalkmıştı.

Dr. Tuğrul KATOĞLU - Uygulanmıyordu, ama benim kastettiğim hukuksal teknik, yani yasama tekniği...

Dr. Onur KARAHANOGULLARI- “Kaldırılmıştır” dediğiniz zaman, bütün kanunlardan kendiliğinden gidecek zaten.

Dr. Tuğrul KATOĞLU- Bunun dışında ağırlaştırılmış müebbet hapis gibi, “özgün”, karşılaştırmalı hukukta pek eşi olmayan ve çok ağır bir infaz sistemi getiren bir cezanın, sanki ölüm cezası yerine verilmiş bir teselli mükafatı gibi kabul edilen bir cezanın devreye girdiğini -bu özellikle ölüm cezası gerektiren fiiller bakımından ve devlete karşı suçlarda karşımıza çıkacak - görüyoruz.

2001 tasarısının genel gerekçesine yansıyan şöyle bir ifade var: “Ceza hukuku biliminde ve mukayeseli kanunlarda yer alan yeni ilke ve esaslar 2001 tasarısına ve gerekçesine yansıtılmıştır”. Acaba bu doğru mu? 2001 tasarısına ilk haliyle baktığımızda, yani Meclis’e inen haliyle bir kere aileye karşı suçların topluma karşı suçlar içinde düzenlendiğini görüyoruz. Aile, toplumdan farklı bir birim. Toplum dolayısıyla yine ailenin korunduğunu, bunun toplumun aileye fazlasıyla müdahale etmesi anlamına geldiğini söyleyebiliriz. Bunun dışında cinsel özgürlüğe karşı suçlar yine aynı kısım içinde, topluma karşı suçlar olarak değerlendirilmeye devam etmiş. Üstelik tasarının gerekçesinde bir de “cinsel bütünlüğe karşı suçların kişilere karşı suç olarak kabul edilmediği sistemler hâlâ mevcuttur” deniliyor, bunu bir gerekçe olarak koyuyor. Ondan sonra diyor ki, “Bu yeni gereklere, ceza hukukunun yeni anlayışına uygun bir tasarı yaptık.” Bu bakımdan bakıldığında, bu gerçekten yeni bir kanun değil. İtalyan kanununun bu suçlara ilişkin yeni hükümlerine, yeni Fransız Ceza Kanununa baktığımız zaman, cinsel özgürlüğün ayrıca toplum dolayısıyla değil, kişiler itibarıyla korunan varlık ve menfaatlere karşılık geldiğini görüyoruz.

Dr. Onur KARAHANOGULLARI- Kanundaki tasnif dışında bunun bir anlamı var mı, pratik anlamı?

Dr. Tuğrul KATOĞLU- Önemli pratik anlamı belki yok; ama kanun koyucunun, hukuki varlık ya da menfaatlerin sahibine ilişkin tercihleri, temel zihniyeti anlamak bakımından önemlidir.

Alt komisyon çalışmaları neticesinde cinsel suçlar kişilere karşı suçların bir parçası haline getirildi. Bu bir doğru değişikliktir. Buna mukabil aileye ait varlıklar yine toplum dolayısıyla korunuyor ve topluma karşı suçlar kapsamında ele alınıyor. Aile fertlerine kötü muamele, aile hukukundan kaynaklanan yükümlülüklerin ihlali, velayet yetkisi elinden alınmış kimsenin çocuğu kaçırması, hep bunlar topluma karşı suç. Halbuki aslında aileye ait varlıklar ve aile, ceza hukukunda da farklı bir birim olarak kabul edilir.

Sonra mesela son 12 Mayıs metni itibariyle 2001 tasarısının 444 ve komisyon metninin 280 inci Maddesinde önemli değişiklikler olmuş, bunları tekrar vurgulamak gereklidir. Madde metninde bir genel ihbar yükümlülüğünün getirildiğini görüyoruz. Yürürlükteki kanunda bu kapsamda bir düzenleme yok. Tasarı hükmünde, işlenmekte olan ya da belli koşullar dahilinde, işlenmiş suçu bildirmeyenlere ceza verilmesi öngörülüyor, suçlar arasında da herhangi bir tasnif yapılmamış, “İşlenmekte olan suçu görüp de haber vermeyen, ihbar etmeyen” denilmiş.

Salondan - Önceden “kamu görevlisi” deniliyordu.

Dr. Tuğrul KATOĞLU- Yürürlükteki kanunda esasen kamu görevlisi ve bunun yanı sıra belli hallerde vatandaşa getirilmiş bir yükümlülük söz konusudur. Sınırlı, belli suçlar bakımından tasnif yapılmıştır ve buna göre bir ihbar yükümlülüğü getirilmiştir. Şimdi genel bir ihbar yükümlülüğü getirilmek istenmektedir. Belli koşulların gerçekleşmesi halinde herkes birbirini ihbar eder hale gelecek. En basitinden söyleyeyim; suçlar arasında bir tasnif olmadığı için, Toplantı Gösteri Yürüyüşleri Kanununa muhalefet olduğunu düşünüyorsunuz, hemen ihbarda bulunuyorsunuz ya da devlet dairesinde yan odada birinin bir suç işlediği inancına sahipsiniz, hemen onu ihbar ediyorsunuz. Herkes birbirini izleyecek ve herkes birbirini ihbar etme konumuna gelecek; bu son derece sakat bir yaklaşımdır, vatandaştan bu beklenemez. Yani vatandaşı potansiyel ihbarcı haline getirmemek gerekir.

Salondan - İhbar etmedi diye de ihbar edebiliriz o zaman.

Dr. Tuğrul KATOĞLU- Aynı şekilde, yani kesinlikle; çünkü suçlar bakımından bir tasnif yok, bu da bağımsız bir suç olarak düzenledine göre.

Alt komisyon metninin 304 üncü maddesi – Tasarı’nın eski hâlinin 427. maddesinde de vardı, bugünkü kanunda da var-, Türklüğün alenen aşağılanmasını cezalandırmaktadır. Bu eleştirilmiştir. Türklüğü aşağılamak ne demek, bu bir kanuni tanım mı? İkincisi de, Türklüğü aşağılamak, kimi yazarlarca mesela bir ırkçı suç tipi olarak da kabul edilebilmiştir. Bunun dışında alt komisyon metninin...

Salondan - Genel olarak, mesela “belli bir ırkın veya belli bir milletin aşağılanması” gibi bir ifade daha mantıklı olabilirdi.

Dr. Tuğrul KATOĞLU- Daha mantıklı olabilirdi.

Alt komisyon metnine bakıyoruz yine, eski 307 inci maddesi -sonra değişmiştir bu- maddenin eski hali 10 Mayıs tarihi itibariyle farklı, 12 Mayıs tarihi itibariyle farklı olduğunu görüyoruz. Bu hüküm, yürürlükteki kanunun 125 inci maddesine karşılık gelmektedir. Devletin birliği ve ülke bütünlüğünü bozmaya yönelik fiillerin cezalandırıldığı maddedir. Bu maddenin eski halinin 3 üncü Fıkrasında bu amaca yönelik propagandanın cezalandırıldığını ve bu fiilin basın ve yayın yoluyla işlenmesi durumunda cezanın yarı oranında artırılmasının öngörüldüğünü tespit ediyoruz. Bu, Terörle Mücadele Kanunu’nun yürürlükten kaldırılan 8 inci maddesine tam olmasa da karşılık geldiğini düşünebileceğimiz bir madde. Hem 8 inci Maddeyi kaldırıp, hem ondan sonra bunu bu tasarinin içine bu şekilde yerleştirmek tabii maalesef bizim yasa koyucumuzun bazen mi diyelim artık, sıklıkla mı diyelim iki vitesli olarak yaptığı, biraz samimiyetsiz yaptığı yasalastırma faaliyetlerine bir örnek olarak düşünülebilir. Sonra bu değişmiş, bunu çıkarmışlar; bu yerinde bir şey, yeni 305 inci Madde olarak karşımıza çıkıyor. Bu propaganda fiiline ilişkin düzenlemeler çıkarılmış; ama 8 inci Maddenin yürürlükten kalkmış olmasına karşın, bunun bir şekilde devreye girip çıktığını görüyoruz.

Sonra 305 inci Maddede bir kavram karşımıza çıkıyor, “Devletin bağımsızlığını azaltmak, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasıyla.” Bakınız, devletin bağımsızlığını azaltmak ne demektir? Bunu yine takdirinize sunarım.

Salondan – Gerekçesi?

Dr. Tuğrul KATOĞLU- Genel gerekçede devletin bağımsızlığını azaltmanın kapsamına dair bir bilgi bulunmamaktadır.

Evet, devletin bağımsızlığını azaltmak, eski tasarıda da vardı bu. Bu bir güvensizliğin, yani “şunu da koyalım, bunu da koyalım, orası da açık kalmasın” bakışının bir yansımasıdır bence. Öte yandan uluslararası hukuktan kaynaklanan mevcut ve müstakbel yükümlülükler bakımından böyle bir hükmün sorun yaratacağı da düşünülebilir.

Alt komisyon metninin 308 inci Maddesine baktığımız zaman, “Temel milli yararlar karşı hareketler” başlığı ile karşılaşıyoruz. Bakınız, 1987 ön tasarısında eleştirilen, 1989 tasarısında eleştirilen kavram. Sonra geliyor, “Temel milli yararlar karşı hareket.” Başlık da bu. Bu 97 tasarısı ve 2001 tasarısında yeni Fransız Ceza

Kanununun belli hükümlerde çok etkili olduğunu görüyoruz. Bu madde, aslında Fransız Ceza Kanununun 410/1 Maddesine koşut bir biçimde, hemen hemen onun çevirisi olarak kanunumuza alınmış, milli yarar kavramı orada da var. “Bu milli yarar ne menem bir şeydir acaba?” dediğiniz zaman, bazı tanımlar var; örneğin, “Devletin ekonomik ve bilimsel olanaklarının temel unsurları.” Bütün bunlara aykırılık şiddetli bir şekilde cezalandırılacaktır. Bir anlamda temel milli yararlar sayılmış. Fakat bunlar gerçekten müphem kavramlardır.

İkincisi, “bir yararın ihlali, bir yararın azaltılması.” Ne demek bu? Ortada zarar yok, yarara karşı hareketten bahsediyoruz. Yine cezalandırmanın hazırlık hareketlerine doğru öne alındığı, ikincisi suç tipinin muğlak olduğu bir metin olarak karşımıza çıkıyor. Bunun kabulü mümkün değildir. Kaldı ki, bunun tasarıdan çıkarılması yolunda bir görüş göndermiştim komisyona, ancak bu metinde ısrar edildiği anlaşılıyor. Bunun mutlaka gözden geçirilmesi gerekir. Fransızlar bir hata yapmış olabilirler, Fransızlar böyle bir metin yazdı diye, biz buna dayanmamalıyız ya da sığınmamalıyız diye düşünüyorum, bu bir gerekçe olamaz.

Sonra bakıyoruz, cebir kavramına yer verilmemiş. Anayasal düzeni ihlal suçları bakımından tasarının ilk halinde sadece “Cebre karşılık gelen Anayasadaki usuller dışında Anayasanın değiştirilmesi” ifadesi vardı belki, şimdi cebir ve tehdit kavramının tekrar sokulduğunu görüyoruz.

Halkı askerlikten soğutma suçu, tasarının eski metninde olduğu gibi kaleme alınmış kötü bir ifade. Bu yöndeki teşvik ve telkin de yeterli. Halbuki bu soğutmaya elverişli yoğunlukta bir propaganda aranmalıydı. Bu elverişlilik boyutunu bir tarafa bırakın, teşvik ve telkin de yeterli görülmüş.

Devlet sırlarının korunması bir başka sorun. Devlet sırlarını yine 87 ön tasarısında olduğu gibi ve 89’da olduğu gibi kiskançça korumaya devam ediyor. Bu çok hassas bir noktadır. “Başkaca kanunların ceza hükümleri” dedim, devlet sırları hakkında bir kanun tasarısı gündemde. Bilgi edinme hakkı var. Bilgi edinme hakkıyla, siyasal eleştiriyile, cezalandırılabilir fiilin sınırlarıyla çok ilişkilidir devlet sırrı meselesi. Yine ne yapmışlar? Gelin, görün, “devletin güvenliğine veya iç veya dış siyasal yararları” ifadesine konuyla ilgili suç tiplerinde yer vermişler. “İç veya dış siyasal yarar” denildi mi, ipin ucu kaçıyor. Bir, bunu kim belirler? Bunu kimin belirleyeceği konusu dışında, yani bugün artık karşılaştırmalı hukukta dış güvenlik esastır bu mesele. Gelip de hükümetin bir şeyi siyasal sır olarak değerlendirmesi, buna karşı fiilin de cezalandırılması gibi garip bir durumla karşı karşıya kalabiliyoruz. Hem bilgi edinme hakkı bakımından, hem saydamlık, gün ışığında yönetim bakımından, hem

cezalandırmanın sınırı bakımından bu tanımın son derece doğru ve ölçülü olması lazımdır. Devlet sırrı kavramının burada son derece geniş ve sakat bir, tehlikeli bir tavırla karşı karşıya olduğunu söylememiz gerekmektedir.

Bir de tabii teknik olarak ifadeye dikkat etmiyorlar, anlatıma dikkat etmiyorlar, “Devlet sırlarına karşı suçlar.” Burada suç, devlet sırrına karşı olabilir mi, devlete karşı bir suç bu. Sırta karşı suç olabilir mi, böyle bir şey söz konusu olabilir mi? Sırrın ifşası söz konusu olur.

Prof. Dr. Cem EROĞUL- Bu noktada bir şey söylemek istiyorum. Felsefi yaklaşımları Tuğrul’un deminki iki vites tanımına çok uygun. Örneğin, anayasada değişiklik yapılarak Silahlı Kuvvetlerin elindeki malların denetiminin Sayıştay’a verilmesi, devlet sırrı anlayışında saydam devlet gerekçesiyle bir daraltma yapma iradesinin göstergesidir. Oysa ceza kanunu tasarısında tam ters yönde bir yaklaşım görüyoruz.

Dr. Tuğrul KATOĞLU- Söylediğiniz şeyi tamamlamak maksadıyla değil, ama çağrıştırdıkları itibariyle bir şey söylemek gereksinimi içindeyim. Yasama faaliyeti bir bütünlük, yani ilişkili kanunların, Anayasanın da göz önünde bulundurulmasını gerektirir. Bir taraftan yasa yapıyorsunuz -birazdan geleceğim o konuya- tüzelkişilerin bu tasarının ilk halinde ceza sorumluluğu vardı, şimdi “ceza sorumluluğu yoktur” diye açık hüküm var; ama öte taraftan öyle uluslararası sözleşmelere imza atıyorsunuz ki -Avrupa Konseyi bünyesindeki Ceza Hukuku Sözleşmesinde olduğu gibi- tüzelkişilerin ceza sorumluluğunu benimsemek zorundasınız. Bugün Türk Ceza Kanununun 220 inci Maddesinde tüzelkişilerin ceza sorumluluğu rüşvet fiilleri bakımından kabul edilmiş durumda. Parantezi kapatıyorum. Yani bir kodu hazırlarken, o kodla ilgisi olacak özel kanunlarla ilişki kurmaksızın, her şeyin ayrı ayrı inşa edildiğini, aynı ayrı arsalarda gecekondü biçiminde derme çatma faaliyet gösterildiğini görüyoruz. Bu tabii yasama ciddiyetiyle bağdaştırılır bir şey değil. Ondan sonra bunun arkasını toparlamaya çalışıyoruz.

Evet, gerçekten bir de hırsızlık suçlarına bakalım mesela. Hırsızlık suçlarında cezaların kimi durumlarda alt sınırının, kimi durumlarda hem alt hem üst sınırının artırıldığını görüyoruz. Yağma suçunda ise, hep eleştirilmiştir, ceza esasen azaltılıyor; ama dolandırıcılık da yine bu sefer üst sınırlarda bir artış karşımıza çıkıyor.

Tabii şabloncu ve indirgemeci olmamak gerekir. Ama 87 ön tasarısına getirilen eleştirilerin bir kısmının şu anda, şu haliyle, alt komisyondan çıktığı haliyle örtüştüğü temel noktalar bulunduğunu söyleyebiliriz. Bununla birlikte Tasarı’nın eski haline oranla yerinde ve önemli düzeltmeler yapıldığını da tespit etmek, bunu teslim etmek de adil olur diye düşünüyorum.

Bir de ilgili mevzuat ve bu toplu durumla, yani son toplu durumla uluslararası alana ve Türkiye'nin içinde bulunduğu durumla -toplu durumu konjonktür yerine kullanıyorum- ceza hukuku ve akraba mevzuatını ilişkilendirebilir miyiz? Herhalde küreselleşme denilen şeye “sermayenin son uluslararasılaşması” diye de bakabiliriz, yani sermaye ilk defa uluslararasılaşmıyor. Şimdi yeni aygıtlarla, yeni bir biçimde, farklı biçimde uluslararasılaşıyor belki, onun bazı etkileri var..

Salondan - Bu azgınlıkta değildi.

Dr. Tuğrul KATOĞLU- Ama çok azgın olduğu örnekler de var; yani belki o afyon savaşlarına filan gittiğiniz zama. Şimdi utanma duygusunu yeniden yitirdiği görülüyor.

Onur bir şey söyledi, “mübadelenin pürüzsüzleşmesi.” Bakın, bu çok önemli; çünkü bu pürüzsüzleşme meselesi, deniz ticareti hukukunun oluşumunda, geçmişte hep karşımıza çıkıyor. Yani hukukun birleşmesinde, yeknesaklaşmasında, ticaretin, daha sonra mal ve sermaye hareketlerinin daima etkisi olmuş. Bugün özellikle yolsuzluk ve örgütlü suçlarla mücadele bakımından bunun çok etkili olduğunu görüyoruz. Nitekim, bu alandaki ilk sözleşmelerden biri OECD Sözleşmesidir, yani yabancı devlet memurlarına verilen rüşvetin önlenmesi amacıyla yönelik olan OECD sözleşmesidir. Bütün bu uluslararası sözleşmeler içinde yinelenen motif, yabancı bir dille, Cem hoca pek hoşlanmayacak; ama leit motif olarak karşımıza çıkan ifadeler var, bütün bu uluslararası örgütlerin hazırladığı bu metinlerin başlangıç bölümlerinde esasen yinelenen motif, “Rüşvetin hukuk devletini, demokrasi ve insan haklarını, adalet ve sosyal adaleti, iyi yönetişimi, ekonomik kalkınmayı, rekabeti, piyasa ekonomilerinin sağlıklı çalışmasını, toplumların ahlaki temelini tehlikeye soktuğu.” OECD daha ileri gitmiş, sözleşmenin başlangıcında ayrıca uluslararası rekabet ve ticari ilişkilerin korunması amacıyla da yer vermiş. Demek ki bunlar cezaen koruma gerektiren uluslararası varlık haline geldi. Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planına baktığımız zaman, bu anlayışların aynen yansıdığını görüyoruz.

Burada şunu söylemeyelim, indirgemeci olmayalım, bu benim için önemli: Yolsuzluk, bizatihi iyi bir şey değildir, kötü bir şeydir. Yani onunla mücadele etmek gerekir; ama onun gerekleri, nedenleri... Şöyle diyor: “Yolsuzluk ve rüşvetin hâkim olduğu ekonomilerde girişimciler faaliyetlerine başlamak için, öncelikle belirli bedellerin ödenmesi konusunda kendilerini mecbur hissetmektedirler. Söz konusu bedeli ödeyen girişimciler sistemin bir parçası haline gelirken, bu bedeli ödemekten çekinen girişimcilerse yapmayı düşündükleri faaliyetten vazgeçmektedirler. İlk durumda yapılacak olan yatırımların maliyeti yükselmekte, ikinci durumda ise eski girişimcilerin piyasaya girişi engellendiği gibi, bu potansiyel girişimcilerin de piyasaya

girişini önlenmekte ve sistem dışında kalan bu insanlar verimli yatırımlar yapmak yerine rant kollamayı tercih eder hale gelmektedir. Bu durum ise, piyasa ekonomisinde rekabeti bozucu bir etki yaratmakta, fiyat mekanizmasının işlevini bozmakta ve kaynakların yanlış tahsisine yol açmaktadır. Öte yandan rüşvet, bireyler arası eşitlik ilkesine ve idari otoriteye karşı güveni zedelemekte ekonomik ve sosyal, siyasi gelişmeyi tahrip etmektedir.” Çoğunlukla piyasa merkezli olarak sorunun irdelendiğini düşünebiliriz bu anlamda.

Tabii OECD Sözleşmesiyle ilgili olarak bir başka değinilmesi gereken mesele, bu sözleşmeyi dayatan, bir anlamda bunun fikir babası olan komitenin Uluslararası Yatırım ve Çokuluslu Şirketler Komitesi olması. Uluslararası Yatırım ve Çokuluslu Şirketler Komitesi, 23.05.1997 tarihinde OECD Bakanlar Konseyince kabul edilen tavsiye kararı sonrasında yapılan çalışmalar; yani bu komite bu işin içinde, uluslararası sermaye. Bu, şu demek değil: “Yolsuzlukla mücadeleye ağırlık vermek, mutlaka uluslararası sermayenin ekmeğine yağ sürmektir” veya “yolsuzlukla mücadele edilmemelidir, rüşvetle mücadele edilmemelidir”, bunları da bir tarafa atmamız lazım; ama bu sözleşmelerin temelinde ayrıca sermayenin de dünya sathında pürüzsüz bir şekilde iş görmesi ihtiyacının bulunduğunu tespit etmemiz gerekir. Nitekim yıllarca ceza hukukuna doğru dürüst sokulamayan tüzelkişilerin ceza sorumluluğu, bu tasarıdan önce OECD Sözleşmesinin uygulanması bakımından, Türk Ceza Kanununun 220 inci maddesine bir uyum yasasıyla yerleştirilmiştir. Bu, OECD izleme mekanizmalarının baskısı sonucunda olmuştur.

Yine yabancı devlet memurlarına rüşvet verilmesi konusu da aynı şekilde Türk Ceza Kanununa girmiştir. Yine bu OECD Sözleşmesinin uygulanması bakımından son birkaç ülkeden biriydi bunların uyum yasalarını yapmayan, 2003 yılının başında bunları kabul etti, Türk Ceza Kanununa bunlar yerleşti.

Bunun dışında muhtelif yasa tasarıları hazırlanıyor, biri Yolsuzlukla Mücadele Kanun Tasarısıdır. Bunun dışında çeşitli başkaca örgütlü suçlarla ilgili uluslararası sözleşmeler var; Birleşmiş Milletler bünyesinde, Avrupa Konseyi bünyesinde. Biliyorsunuz, bunlar da kabul edildi; Ceza Hukuku Sözleşmesi, Medeni Hukuk Sözleşmesi, Sınır Aşan Örgütlü Suçlarla Mücadele Sözleşmesi gibi. Bunları son uluslararası durumun da sonuçlarıyla ilişkilendirerek değerlendirebiliriz diye düşünüyorum. Burada kapatıyorum.

Oturum Başkanı- Teşekkürler. İlk turun son sözü Profesör Işıklı'nın. Hocam, söz sizde.

Prof. Dr. Alpaslan IŞIKLI- Teşekkür ederim.

Çok aydınlatıcı, anlamlı açıklamalardan, sunuşlardan sonra sıra bana geliyor. Bu noktada sondan başlayarak, arkadaşların söyledikleriyle ilgili kimi belirlemeler yapmak istiyorum.

KATOĞLU'nun anlatımında bazı şeyleri anlamakta zorluk çektim. O da şu: Bazı düzenlemelere muğlak olduğu için, ifadesi bozuk olduğu için mi karşısınız; yoksa özünde mi karşısınız, bunu en azından ben zor anladım. Belki yazılı metne geçerken bunun hassasiyetinin gösterilmesi yararlı olabilir. İki tane örnek vereceğim; bir tanesi bu meşhur bağımsızlığı azaltmak meselesi. Ceza yasasında böyle bir suç olmalı mıdır, olmamalı mıdır? Benim anladığım kadarıyla bu açıklanmış değil.

Keza devlet karşı suçlar konusu; burada eleştirdiğiniz ifade bozukluğu mudur, yoksa böyle bir suçun yer alması mıdır?

Dr. Tuğrul KATOĞLU- Ben hemen cevaplayayım. Bir kere devletin bağımsızlığını azaltmak, ölçülebilir, tespit edilebilir bir şey midir?

Prof. Dr. Alpaslan IŞIKLI- Ama başka türlü de ifade edilebilir.

Dr. Tuğrul KATOĞLU- Ama zaten devletin egemenliğini koruyan hükümler var. Burada bu bağımsızlığın azaltılması kavramı, hem ifade, hem zihniyet bozukluğu bence; yani hiçbir şeyi şansa bırakmamakla ilgili olduğunu düşünüyorum bunun ve tehlikeli bir ifade olduğu kanısındayım.

Öte yandan devlet sırlarıyla ilgili olarak orada iki aşamalı düşündüm. Siz, anlatıma yaptığım vurgudan hareket ettiniz, ondan önce de “Devlet sırrı kavramının kapsamı daraltılmalıdır” dedim. Dolayısıyla ifşайдan zarar beklenen sır alanı nispeten sınırlanmalıdır, ki karşılaştırmalı hukuktaki durum da budur. Yani bugün yargıda da karşımıza bu problem çıkabiliyor, “sırdır, gizli bilgidir” deniliyor. Hem adil yargılanma bakımından, hem de devletin saydamlığı, idarenin saydamlığı ve denetlenmesi bakımından, hem de cezalandırmanın sınırı bakımından sır kapsamının geniş tutulmaması lazım.

Prof. Dr. Alpaslan IŞIKLI- Teşekkür ederim.

Onur arkadaşımın anlattıklarında da benim düşüncelerimi tahrik eden bazı noktalar var. Mesela bu yerel yönetimlerle ilgili değişikliğin ülkenin bölünmesine yol açacak sonuçlar getirip getirmeyeceği hususunda, elbetteki bir bisiklet yarışında taşınan haritadan hareketle bölünme tehlikesinden söz etmek son derece saçma olur, fakat Yerel Yönetimler Yasasının bu açıdan da üzerinde durulması gereken

bazı yönleri yok mudur? Bu yasa tasarısı, her bölgeyi kendi kaderiyle baş başa bırakıyor; merkezi devletin yetkilerini, olanaklarını yerel yönetimlere devretmek görüntüsü altında, aslında sorunları devrediyor; çünkü merkezi yönetimin elinde olanak kalmamıştır, borçtan başka elinde kalan bir şey yoktur.

Bir de bu yasa değişikliğinde yerelleşmenin kaçınılmaz ve önemli bir bütünleyicisi var; özelleştirme. Özelleştirmeyle birlikte düşünüldüğünde; bunun sonucu Türkiye’de mevcut olan bölgelerarası adaletsizliğin derinleşmesidir. Bölgelerarası adaletsizlik, bölünme tahriklerinin veyahut bölünme istekleri doğrultusundaki istismarların önemli sermayesidir. Nitekim Yugoslavya’nın başına gelenler, 1950’den itibaren uluslararası pazara adım adım teslim olmasının sonucudur. Ülke yoksullaştığı ölçüde bu tür sorunlar görünür hale gelmektedir. Mesela, Flamanlarla Valonlar arasındaki ayrılığın asıl sebebi de aralarındaki gelişmişlik farkıdır. Özetle; söz konusu tasarının bölünmeyle ilgili sakıncaları üzerinde düşünmenin haklı yönleri olabileceği kanısındayım.

Bir de Onur arkadaşımızın konuşmasında nakledilen, “Parlamento hızlı çalıştığı için yok oluyor, siliniyor” tespiti üzerinde kısaca durmak istiyorum. Aslında bu kendi içinde bir başka gerçeği anlatıyor; Parlamento, hem çok yasa yapıyor, hem siliniyor. Çok yasa yaptığı halde silinmesinin önemli bir sebebi var; çünkü o yasaları aslında kendisi yapmıyor. O yasalar, Brüksel’de, Washington’da kaleme alınmıştır. Dolayısıyla, Parlamento noter işlevi görüyor. Buradaki tespit şu olmalıdır: Devletin küçültülmesi sürecinin bir parçası olarak Parlamento da aslında küçülüyor. Çok yasa yapıyor, ama o yasalar başka yerlerde hazırlanmış olan yasaların âdeta bir noterlik kurumu gibi onaylanmasından ibaret kalıyor. Bunun sonucunda Parlamento bu kadar işlevsizleşince, çığ köfte yapmaktan tutun, futbol maçları organize etmeye kadar meşgaleler aramak ihtiyacı içerisine girilebiliyor. Yani buradaki olay, devletin küçültülmesi sürecinden yasama organının da payını almasından ibarettir; Parlamantonun silinmesi olgusu bununla açıklanmalıdır diye düşünüyorum.

Cem arkadaşımız başta olmak üzere, arkadaşlarımız, yapılan değişikliklerden bazılarının demokratikleşme doğrultusunda da olabileceğini ifade ettiler. Doğrudur, mesela gençlerde oy verme yaşının 18’e indirilmesi elbette tartışmasız bir demokratikleşme doğrultusunda atılmış adım olarak kabul edilmelidir. Ama bu örnekten hareketle genelde bu tür değişikliklerin başka boyutlarının da olduğu düşüncesini taşıyorum.

Özellikle gençlerle ilgili örnekten hareketle düşüncelerimi açıklamaya çalışayım: Burada sanki şöyle bir ümit taşıyor: “Biz, gençleri nasıl olsa belli bir eğitimden

geçireceğiz, takunya-dolar ittifakından ibaret olan Türk-İslâm sentezi çerçevesinde değişik türde uyuşturucularla kendimize uygun gençler yetiştireceğiz, bunlara bazı hakların tanınması o kadar da önemli olmayacak”. Başka pek çok alanlarda da bunun benzeri olmuştur. Yani bir hakkı kullanacak olan kesim, o haktan yararlanacak olgunlukta olan bir toplumsal birikime sahip değilse, hakkın tanınması o kadar da ileri bir adım teşkil etmeyebilir. Tarihimizde bunun başka örnekleri de vardır. Gençlerle ilgili olarak böyle bir umutla bu hak cömertçe sağlanmıştı diye düşünüyorum, bunda da yanıldıkları kanısındayım; çünkü her şeye rağmen gençlerin demokratik sürece katılmaları bazı umutları boşa çıkaracak sonuçlar verebilir.

Bir de bazı adımları 12 Eylülün kurumlarına karşıymış gibi görüldüğü için ileri saymak eğilim hâkim olabilir. Bu husus, bu oturumda benim payıma düşen konuya intikalimi de kolaylaştırıyor. O da şu: Mesela bu YÖK Meselesi. Cem Eroğul arkadaşımız da konuşmasında bu tartışmasız doğruyu ortaya koydu. YÖK; kuşku yok ki, 12 Eylülün amacını gerçekleştirme açısından kaçınılmaz ve en temel kurumlardan biri olarak hayata geçirilmiştir ve bunun da ayrılmaz parçası olarak üniversiteler üzerinde yoğun tasfiyeleri de içeren baskılar kurulmuştur. Bütün bunların amacı, ülkede belli bir hukuksal ve siyasal yapılanmaya gerçeklik kazandırmaktır. Nitekim, bu baskılardan ve tasfiyelerden en çok pay alan kurumun Siyasal Bilgiler Fakültesi olması, bu konuda açıklayıcıdır. Çünkü Siyasal Bilgiler Fakültesi, o yasak ortamında 12 Eylülün istediği doğrultudaki Anayasa değişikliklerine karşı duran tek fakülte olmuştur. Bunun bu ve buna benzer nedenleri açıklayıcıdır kanısındayım.

YÖK böyle bir kurum olmasına rağmen, şimdi AKP Hükümeti niçin YÖK’te belli bazı değişiklikler yapma doğrultusunda adımlar atılıyor ve biz bunları niçin demokratikleşme doğrultusunda adım olarak saymıyoruz? Burada hemen şunu belirteyim ki: Aslında bunun gerçek nedeni, AKP Hükümeti tarafından gündeme getirilen tasarıların gerekçesinde itiraf edilmiştir. İlk tasarının gerekçesinde şu denilmektedir: “YÖK, başlangıçtaki olumlu havasını kaybetmiştir, ona tekrar olumlu havasını kazandırmak isabetli olacaktır” şeklinde bir gerekçe vardır. Başlangıçtaki olumlu havası da üniversitelerde bağımsız düşünceye, özgür düşünceye karşı amansız bir savaşın açılmış olmasıdır. Demek ki burada şu çok bilinen ve sade doğruyla karşı karşıyayız: Bir söz vardır, “Kötü kanun yoktur, kötü uygulama vardır.” Sanıyorum bu biraz abartılı olsa bile, bundan daha az abartılı olan şöyle bir doğruyu da hatırlamak zorundayız: Kötü kurum yoktur, kötü işletilen kurum vardır. 12 Eylül’den sonra 12 Eylülün karanlıklarının aralanmaya başlamasına paralel olarak, ülkedeki değişen koşullar içerisinde gerek yetkili konumlarda olan insanlar gerçek kişiliklerini ortaya koyacak biçimde hareket etme imkânını bulmuş olduklarından

ve gerekse yetkili konumlara daha demokratik eğilimlerdeki kişilerin geçmesine paralel olarak YÖK’te de bir nitelik değişikliği olmaya başlamıştır. Yani ülkenin mevcut demokratik birikiminin yüze vurma imkânı bulmasına koşut olarak YÖK de belli bir nitelik değişikliğine uğramıştır.

Bu bağlamda kişiler de tabii önemlidir. Nitekim kişilerin önemini başkaları bazen çok daha iyi bilmektedirler. 12 Eylülün yapıcılarında Tahsin Şahinkaya, anılarında, “Amerika, bizden iki şey istedi; bunlardan bir tanesi ekonominin başına Özal’ın getirilmesi, ikincisi de üniversitenin başına İhsan Doğramacı’nın getirilmesi.” demiştir. Bu süreçte değişiklik olmaya başlamıştır. Özellikle de Sayın Cumhurbaşkanının Anayasanın kendisine verdiği olanaklar çerçevesinde YÖK’le ilgili yetkileri kullanmakta oldukça etkili bir konumda olması neticesinde, Cumhurbaşkanının kişiliğinin yansması olarak YÖK’te bazı değişiklikler kendisini göstermiştir. Dolayısıyla Hükümet bakımından YÖK’ün asıl rahatsız edici yanı, işaret ettiğim o tasarının ilk gerekçesinde ifade edildiği gibi, demokratikleşme doğrultusunda meydana gelen dönüşümlerdir. Bu, bazı çevrelerde rahatsızlık yaratmıştır. Değişikliklerin gerisinde yatan nedenlerden bir tanesi, belki önemlilerinden bir tanesi böyle açıklanabilir.

Bir de son günlerde YÖK Yasa değişikliğiyle ilgili olarak kamuoyunu da geniş ölçüde meşgul eden tartışmaların iki ana konusu üzerinde durmak istiyorum. Bunlardan ilki, meslek okullarından mezun olanların diğer genel liselerden mezun olanlarla eşit koşullar altında üniversiteye girmeleri veya girmemeleri meselesidir. Bu konu, artık herkes bilmektedir ki, imam hatipler meselesinin bir örtüsü niteliğindedir, onu örtüleme çabasının ürünü olarak ön plana çıkarılmaktadır.

Sorunun kaynağı bence şuradadır: Ülkemizde ara meslek kategorilerinin ihtiyaç duyduğu ara işgücünü yetiştirmek üzere meslek liselerine şiddetle ihtiyaç vardır. Bu ihtiyaç göz önünde bulundurulduğu için, öğrenci başına normal liselerin 5 katından fazla harcama yapmayı gerektiren bu okullar açılmışlardır. Fakat uygulanan ekonomik bir sonucu olarak, ekonomik açıdan çok ihtiyaç duyulan bu liselerin mezunlarının işsiz kalması gibi bir durum ortaya çıkmaktadır. Aslında pek çok Avrupa ülkesinde de bu tür liselerde okuyanlar büyük bir çoğunluğu oluşturmaktadır; ama oralarda meslek liselerinde okuyanların üniversiteye yönelmesi veya hücum etmesi biçiminde bir olguyla karşılaşmamaktadır. Çünkü onlar mezuniyetlerini müteakip kendilerini tatmin edici işlere kavuşmaktadırlar. Bu, bizde olmamaktadır. Bu tabii neoliberal mantığın anlamakta güçlük çektiği bir durumdur. Her şeyi piyasanın işleyişine terk eden bir ekonomik yapılanmada bazı insanlara, bazı meslek kategorilerine şiddetle ihtiyaç olabilmekte; ama onlar işsiz

kalabilmektedir. Bu, devletin küçültülmesi ve her şeyin özel sermayeye terk edilmesi yönündeki politikanın bir sonucudur.

İmam hatipler meselesine gelince, bu da aslında başka bir sorunun örtülenmesi niteliğindedir. Mesele imam hatip yetiştirme meselesi olarak ele alınırsa, o zaman sorunun özünü görmek, çelişkinin özünü görmek zorlaşmaktadır. Çünkü ülkenin ihtiyaç duyduğu imam hatip sayısı bellidir; fakat onun kat kat fazlası öğrencinin imam hatip okullarında okuması gibi bir durumla karşı karşıyayız. Üstelik İslâm dinine göre ne imam, ne hatip olması mümkün olmayan kızlarımız da bu okullarda okumaktadır. O zaman buradaki çarpıklığın esas sebebi nedir? Esas sebep, imam hatip yetiştirmek değildir; esas sebep, belli eğitimden geçmiş insanları yetiştirmektir. Belli eğitimden kasıt da dinsel adı altında, dinsel adı altında insanları yetiştirmektir ve bunların da doktor olmasını, mühendis olmasını, kaymakam olmasını sağlamaktır. Nitekim bu tartışmalar çerçevesinde siyasal iktidarın yetkililerinden bazıları, örneğin Sayın Tayyar Altıkulaç, “İmam hatipleri kapatalım, ama bütün okullarda mecburi din eğitimini artıralım” dedi. Böylece esas amaç itiraf edilmiş oldu. Esas amaç, kendilerince bir eğitimden geçmiş doktor, mühendis ve kaymakam veyahut iktisatçı yetiştirmek olarak tanımlanabilir.

Aslına bakarsak, ülkemizde dinle ilgili bilgi ve kültür donanımına şiddetle ihtiyaç vardır. Bu açıdan bakıldığında, felsefe derslerinin fen bölümlerinden kalkması önemli bir eksikliklerdir. Felsefe dersleri çerçevesinde din felsefesi, tarih dersleri çerçevesinde dört başı mamur bir dinler tarihi de okuyarak mezun olmalıdır gençler. Bu ayrı bir şeydir, buna ihtiyaç vardır. Bu konuyla ilgili bir anımı nakledeceğim. Mesela, Humeyni darbe yapıp iktidara geldiği vakit Cambridge’teydim. Bir İngiliz, “Şiilik Nedir, Sünnilik Nedir?” konusunda konferans verdi. Ben dahil olmak üzere, Müslüman ülkelerin öğrencileri oraya gittik ve orada dehşetle gördüm ki, Şiilik ve Sünnilik hakkında çok ilkel yanlışlıkları içeren bir ders verilmektedir ve Müslüman ülkelerin çocukları ondan bunu öğrenmektedirler. Konferansta, Şiilikle Sünnilik arasında onulmaz bir çelişki olduğu ve bunların birbirlerine düşman olmak zorunda olan inançlar olduğu görüşü ortaya konmuştu; yani düpedüz böl-yönet politikasına uygun bir konferans verilmişti. Bu tür tuzaklara düşülmemesi için ve kendisini sözde tarikat olarak takdim eden birtakım saçma sapan eğilimlerin, oluşumların peşine takılmış doktorların, mühendislerin yetişmemesi için, insanların sağlam bir felsefe ve tarih bilinciyle mücehhez olmaları gerekir. Ama bugün yapılmak istenen bu mudur acaba, onu görmek zorundayız.

Din eğitimi altında bugün yapılmak istenenin birtakım saçma sapan dogmayı bilimin gereklerinin önüne geçirmekten ibaret olduğunu tespit etmek zorundayız. Bunun sonucunda nelerin ortaya çıktığını görüyoruz, bunların örneklerini görüyoruz.

Mesela, karşı cinsin elini sıkmayan bir erkek doktor, günaha girmemek için can çekişen bir hastaya seyirci kalacaktır ve orada bir cinayet işlemiş olacaktır. Müdahale ederse, hayatını kurtaracaktır. Böyle bir tabloyla karşılaşma tehlikesi vardır ve bunun işaretleri de bugüne kadar çıkmıştır.

Sosyal bilimlerden bir örnek verelim: Bir iktisat fakültesi mezunu çıkacaktır karşımıza -Sayın Başbakan gibi- kapitalist düzende faizin kalkmasının mümkün olmadığını kırkıktan sonra öğrenecektir. Demek ki, bilimi, bilimin önceliklerine göre öğrenememiş bir iktisatçı, bir doktor yetiştirmenin dramatik sonuçlarıyla karşı karşıya olacağız. GÜdülen amaç budur, kabul edilmesi mümkün olmayan da budur. Tartışma bu zemin üzerinde yapılırsa, birbirimizi ikna etmemiz veya etmememiz kolaylaşır, hiç olmazsa hangi zemin üzerinde tartıştığımızın anlaşılması mümkün olabilir.

Avrupa Birliğinin müdahalesi konusuna da değinmek isterim. Avrupa Birliği, her konuda olduğu gibi, YÖK'le ilgili konuda da devreye girmiştir ve Genelkurmayın müdahalesini demokratik olmadığı mülahazasıyla şiddetle kınar bir tavır içerisindedir.

Prof. Dr. Cem EROĞUL- Özür dilerim, bu noktada bir şey söylemek istiyorum. Avrupa Birliğinin Türkiye'deki Büyükelçisi, inanılmaz bir müstemleke valisi tavrı içinde Türkiye'nin her iç gelişmesi konusunda bir görüş belirtme cüretini göstermektedir. Nitekim Dışişleri Bakanlığı tarafından da çok yerinde bir şekilde uyarılmıştır. Bu, sanıyorum Avrupa Birliğine de zarar veren bir tutumdur. Belki Avrupa Birliğinin görüşü budur yada değildir, ama Avrupa Birliğinin görüşü kurullarda verilir.

Prof. Dr. Alpaslan IŞIKLI- Genel olarak Avrupa Birliği ve Avrupa denildiği vakit, elbetteki homojen bir bütünlükle karşı karşıya olmadığımızı bilmek zorundayız. Avrupa'da samimi olarak demokrasiden yana olan insanlar olabilir, ama şu hakkı kendimde görüyorum: Bugüne kadar Avrupa Birliğinden kaynaklanan eleştiriler ve istekler genel olarak Türkiye'nin demokratikleşmesi doğrultusunda samimiyetle ortaya konulmuş düşünceler değildir izlenimindeyim. Örnek vermem istenirse; Avrupa Birliğinden kaynaklanan hiçbir metinde, Türkiye'yle ilgili hiçbir dilekte, örneğin memurların siyaset hakkıyla ilgili bir ifadeye rastlamadım. Buna karşılık, Türkiye'de asla önceliği olmayan ve Türkiye'nin herhangi bir yöresinin, halkının asla gündeminde olmayan taleplerin ortaya atılması durumu söz konusudur. Onlardan hareketle bu genel tutuma işaret etme hakkını kendimde görüyorum, yanılmadığımı zannediyorum.

Kıta Avrupa'sı ve Amerika'yı da kapsar şekilde genel olarak Batıyı düşündüğümüzde, Batının egemen çizgisinin bu konuda çok daha çelişkili olduğu kanısındayım. Geçmişte demokrasiyle asker çelişmiştir -12 Eylülde- Amerika, demokrasi karşıtı çizgide, askerin karşısında yer almamıştır. Zaman zaman askerle irtica çelişmektedir; Batı, Amerika'da dahil olarak düşündüğümüzde, Fetullah Gülen ve Merve Kavakçı konusundaki tutum nazara alındığı vakit, en azından bazı kesimleriyle birlikte irticain yanında yer almaktadır. Demek ki demokratikleşme doğrultusundaki samimi bir özlemden bahsetmek fazla iyimserlik olur. Avrupa Birliği açısından da, bu derece belirgin olmamakla beraber, ortaya konulan istekler arasında, memurların siyaset hakkı örneğinde olduğu gibi, doğrusu benim kabul edemeyeceğim bir çifte standart durumuyla karşı karşıya olduğumuz görülmektedir.

Bu memurlar meselesini askeri personelin siyaset hakkına da taşımamız mümkündür. Belçika'da, Almanya'da askeri personelin belli koşullarda siyasi partilere girmesi, askeri üniformasını çıkararak ve askeri alanın dışında siyaset yapması olanağı tanınmıştır. Türkiye'de kanımca bu olanağın tanınmamış olması, kendini ifade etme bakımından bazı sağlıksız yolların seçilmesi zorunluluğunu ortaya çıkarmaktadır. Türkiye gibi, Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşunda memurun, bürokrasinin çok etkin ve belirleyici bir rol oynamış olduğu bir ülkede genel olarak bürokrasinin mensuplarının siyaset alanının dışında bırakılması demokrasiyi önemli ölçüde çarpıtan sonuçlar doğurmaktadır. Onların kendilerini demokratik arenada ifade etme olanağı bulamamaları, başka sağlıksız kanallardan -bu zaman zaman darbe biçiminde de tezahür edebilmektedir- müdahalelerini ortaya koyma sonucunu doğurabilmektedir. Eğer Batıda Türkiye'nin demokratikleşmesini samimiyetle isteyen insanlar varsa, ki elbette vardır, bunların öncelikle gündeme getirmeleri gereken konu, -bir örnek olarak veriyorum, bu örnekler çoğaltılabilir- memurların siyaset hakkıdır.

Avrupa'nın bu tutumu başka konularda da kendisini göstermiştir; örneğin, iş güvencesi konusu. Biliyorsunuz, belki izlemiştinizdir, Avrupa'nın Kopenhag Kriterleri çerçevesinde böyle bir gündem bulunmuyor. Fakat Çalışma Bakanlığı bürokratları kendilerince bir kurnazlık yapmışlardır, iş güvencesinin de Kopenhag Kriterleri çerçevesinde ifade edildiğini söylemek suretiyle, o konuda bir yasal değişikliğin sağlanmasını mümkün kılabilmişlerdir. Demek ki tek örnek, memurların siyaset hakkı değil; bunun dışında iş güvencesi gibi, başka pek çok konu gibi Avrupa'nın gündemine girmeyen veyahut yeterince ağırlıkta girmeyen konular vardır. Aslında Türkiye'nin demokratikleşmesi açısından elbetteki uluslararası demokratik dayanışmanın önemi vardır, ama bu konudaki asıl sorumluluğun kendimize ait olduğunu bilmek zorundayız ve başkalarının telkinleriyle

demokratikleşmenin veya yeterince demokratikleşememenin açıklanması mümkün değildir diye düşünmekteyim.

Oturum Başkanı - Çok teşekkür ederim.

Bütün çözümlerlerin âdeta düğümlendiği nokta, demokratikleşme meselesi oldu. Belki bu kavram etrafında bütünlüklü bir analiz mümkün olabilir. Bu konuda Türkiye'nin kendi iç dinamikleriyle demokratikleşme noktasında mesafe alamadığı, zaten bütün demokratikleşme adımlarının da dış etkenlerin neticesinde gerçekleştiği yolunda yaygın sayılabilecek fikirler var. Hızlı bir biçimde süren yasama etkinliklerinin gerekçesini çözümlerken, bu düşünceleri de dikkate alarak son bir tur yürütebilir miyiz? Demokratikleşme söz konusu olduğunda, Türkiye'nin sahip olduğu birikimlerin de dikkate alınması gerektiği kanısındayım.

Prof. Dr. Cem EROĞUL- Sanıyorum tartışmayı geliştirebilmek için iki ana eksen üzerinde durmakta yarar var: Bir, geçmişten bugüne kadarki demokratikleşme, çağcılılaşma, modernleşme sürecinin ana belirleyicileri nedir Türkiye'de? İki, bugünkü veriler nelerdir? Bakarsak, Türkiye'ye demokratikleşme istemi, çağcılılaşma istemi dışarıdan dayatılmıştır. Bunun böyle olması da doğaldır, çünkü Batıda gelişmeyi sağlayan, dolayısıyla çağcılılaşmayı, demokratikleşmeyi sağlayan iki ana güç vardır: burjuvazi ile işçi sınıfı. Oysa, bizim geçmişimize bakarsak, bizde bu yöndeki adımlar 19. yüzyılın başlarında, esas olarak devletin girişimiyle, ikinci olarak da dış baskıyla atılmıştır. Öte yandan, bunların ilk gerçekleşme biçimi de bugünü çok andırmaktadır. Mesela Onur, "yerli girişimciyle eşit koşulların sağlanmasını istiyorlar" dedi. Bu hüküm, 1838 Balta Limanı Antlaşması'nda yabancı tüccarlar için vardır. "Yabancı tüccarlar yerli tüccarlarla aynı koşullara tabi olacaklardır" denmiştir. Yani bugün yaşadığımız film, aslında 1830'lardan itibaren başlayan bir gelişmenin vardıdığı noktadır.

1830'larda başlayan gelişmede dış belirlemenin doğrultularını hepimiz biliyoruz. Bugün yine o iki yön var: 1. Sömürüye açmak; 2. Birtakım ortak değerleri dayatmak. Burjuva dünyasının ortak değerlerini Tanzimat Fermanı'nda çok açık bir biçimde görüyoruz. Ancak, Tanzimat Fermanı'nın hemen öncesinde Balta Limanı Antlaşması olduğunu unutmayalım.

Bizim geçmişimize bakarsak, burjuvazi, işçi sınıfı ve devlet, bu süreç içinde nasıl bir tutum takınmıştır? Bir kere bizde esas itici güç devlet olmuştur. Ancak devlet, Atatürk dönemi dışında bunu kendi özgür istenciyle değil, dış baskıya yanıt olarak yapmıştır. Dış baskıya yanıt, sadece onlara boyun eğme gerekçesiyle değil,

toplumu kurtarmanın da bir formülü olarak görüldüğü için, devlet tarafından buna öncülük edilmiştir. Dediğim gibi, bu süreç içinde bağımsızlık çizgisi bir tek Atatürk döneminde. Onun dışında çağcılılaşma hep dış güçlerle işbirliği içinde yürütülmüştür. İşçi sınıfı, ancak 1960-80 arasında Türkiye’de bir demokratik baskı ögesi olabilmiştir. Daha önce girişimleri vardır, Kurtuluş Savaşı’nın hemen sonlarında. Ama bildiğimiz gibi, Takriri Sükûn Kanunu’yla bu bitmiştir. Demokratikleşmeye geçiş süreci içinde, 46-47’de işçi sınıfının yine bir çıkışı olmuştur; ama bu da hemen engellenmiştir. İşçi sınıfının demokrasi yönünde gerçek baskısı ancak 60-80 arasında olabilmiştir. 80’deki darbenin herhalde en temel nedeni de budur; işçinin belini kırmaktır ve bunda da başarılı olmuşlardır. 80’den sonra artık işçi sınıfından kaynaklanan belirleyici bir demokratikleşme talebi gelmemektedir.

1990’lara gelinceye dek burjuvazi, demokratikleşme yönünde bir baskı ögesi oluşturmamıştır Türkiye’de. Bunun tek istisnası, çokpartili düzene geçiş dönemidir; o da biçimsel bir demokrasi talebidir. Batıda olduğu gibi, sadece burjuvaziye değil, demokrasi yönünde başta işçi sınıfı olmak üzere bütün halkın taleplerini içeren bir arayış değildir. Yalnızca 1990’ların ikinci yarısından başlayarak, büyük burjuvazi açıkça çağcıl demokrasiden yana saf tutmuştur. Ama artık o tarihte burjuvazi, zaten çok zayıf olan ulusal niteliğini tamamen yitirmiş durumdadır. Böylece, 19. yüzyılda gayrimüslim burjuvaziyle emperyalizm arasında görülen sıkı bağların bir benzerinin, son on yılda emperyalizmle -ulusal diyemeyeceğim- yerli büyük burjuvazi arasında yeniden kurulduğunu görüyoruz. Sanıyorum yaşadığımız süreç budur.

Oturum Başkanı - Burjuvazinin zaten zayıf olan ulusal karakterinin önemli ölçüde ortadan kalktığını belirttiniz. Bir de irtica, din ögesi var... Türkiye’de kendi kamusal alanını yaratmak isteyen bir İslâmcı orta sınıf da var mıdır? Bu yasa değişikliklerinin gerilimlerini burjuvazinin bu rengi çerçevesinde nasıl anlamlandıracağız? Örneğin, imam hatipler konusunu sözünü ettiğiniz emperyalizm ve burjuvazi arasındaki yeni ittifak çerçevesinde nasıl ele alabiliriz?

Prof. Dr. Cem EROĞUL- Toplumsal olgular çelişkili olgulardır; yani işin o yönü de vardır, bu yönü de vardır. Demin söylediğim gibi, Batılılaşma bize sömürgeleşmeyi getirmiştir, doğrudur, imparatorluğun yıkılışıyla son bulmuştur; ama aynı zamanda da Atatürk’ü mümkün kılan bir çağcılılaşma getirmiştir. Atatürk’ün okulu Harbiye, bu sömürgeleşme halkasını başlatan dönemin ürünüdür, değil mi? Yani toplumsal gelişmelerde böyle bir çelişki daima vardır.

Bugün Avrupa Birliği ve genel olarak uluslararası sermayeyle Türkiye ilişkilerine bakarsak, onlar bizden ne istemektedir, önce ona bakalım. Bizde hangi öğeler

nasıl buna karşılık vermektedir? Onların istediği, -1830'lardan beri değişmeyen bir yöndür bu- rahatça at oynatabilecekleri bir alanın olmasıdır. Küreselleşmeden sonra da tabii bunun çok daha ayrıntıya inen koşulları vardır. Onur anlattı. Örneğin ulus-devlet örgütlenmesinin parçalanması bu koşullar arasındadır. Daha özgül olarak mesela Türkiye'yi Avrupa Birliği'ne alacaklar mı, almayacak mı meselesinde karşımıza çıkıyor bu. Türkiye neyine yarayacaktır Avrupa Birliği'nin? Birçok şeyine yarayacaktır: Bir kere, nüfus yaşlanmasını dengeleyecektir. İki, pazarını daha da genişletecektir; çünkü şimdi biz Ortak Pazara üyeyiz, ama birçok düzenlemenin hâlâ dışındayız. Bu, pürüzsüz bir bahçe olacaktır. Avrupa'nın güvenlik gücünü artıracaktır. Dünya varlıklarının sömürülmesinde ve dünya dengesinde Avrupa-ABD rekabetinde Avrupa kefesinde bir ağırlık olacaktır. Onun için Avrupa Birliği nesnel olarak Türkiye'yi gereksinir.

Türkiye'yi Avrupa'ya iten öğeler nelerdir? Bir, Türk devletinin ta 1830'lardan beri dünyadaki konumuna ilişkin olarak geliştirdiği temel görüştür. Bu, esas olarak Silahlı Kuvvetler'in de görüşüdür. Türkiye'yi, Avrupa Birliği'nde görmek istemektedirler. İki, büyük burjuvazinin maddi ve manevi çıkarlarıdır. Avrupalı olan veya olmayan yabancı yatırımcıların çıkarları çok önemlidir burada. Küçük burjuvazimizin Batılılık özentisi rol oynamaktadır; dinci kesimin sulandırılmış bir laikliğe destek bulma umudu vardır ve nihayet, geniş yığınların geçim bunalımına bir çare bulma umudu vardır. Dolayısıyla bu, Türkiye'de Avrupa lehine büyük bir güç birliğidir. Kim buna karşı çıkıyor? Toplum üzerindeki geleneksel baskı güçlerini yitirmek istemeyen birtakım yetke çevreleri ve bir de aşırı ulusçu, dinci, tutucu, geçmişe özlemle bağlanmış bir aydın takımı var, onlar. Bunlar bir azınlık oluşturuyor.

Şimdi geliyorum, sizin daha özgül olarak sorduğunuz soruya. Bu çerçevede içinde irticanın rolü ne olabilir? Dıştan bakıldığında, irticanın bir tehlikesi ve bir de yararı vardır. Tehlikesi, İran'da olduğu gibi, belli bir sınırı aşması, şortla tenis oynamak isteyen yatırımcı hanımının bu özgürlüğüne engel olmasıdır ya da sorgusuz sualsiz insanların hapsedilmesidir. Dolayısıyla, emperyalizm irticanın belli bir düzeyi aşmamasını istemektedir. Bir de tabii 11 Eylül'den beri terör, tedhiş korkusu vardır ve bunu da irticaya bağlamaktadırlar. Batı, dinciliğe ancak belli bir noktaya kadar tahammül etmektedir; ondan sonrasında ürkmektedir. Ancak şunu da görelim: Dinciliğin, sadece Türkiye'de değil, başta Amerika'da olmak üzere bütün dünyada, Orwell'vari bir öngörüye uygun olarak oynadığı bir uyuşturucu rol vardır (çeşitli tarikatlar, falcılığın her türlü, çeşit çeşit batıl inanışlar, vb.). Bunun, alternatif bir dünyayı düşünmeyi engellemek, kurulu düzenin afyonunu sağlamak gibi bir rolü vardır ve elbette Batı bunu hem kendi ülkesinde, hem de bizim gibi ülkelerde desteklemektedir.

Bizim açımızdan baktığımız zaman bunun da iki yönü gözüküyor: Bir, dediğim gibi, kendini mazlum gören bir dinci kesimin, Batıyla işbirliği altında, “ılımlı İslam” diye nitelenen bir çerçevede, daha geniş bir özgürlük alanı talebi var. Ama bunun ötesinde, başka bir şeyin daha önemli rol oynadığını sanıyorum. Bu başka şey, orta ve küçük sermayenin düşünce yapısı olarak dinciliğin Türkiye’de çok önemli olması değil bence. Çünkü bu sermaye, uluslararası sermayeye geniş ölçüde eklemlenmiştir; yan sanayi durumundadır Türkiye’de. Denizli’de vesaire bunu çok görmüştür Metin. Bursa’da çok açık biçimdedir otomotiv yan sanayiinde. Birçok sanayi dalında, kendisi aslında dinci olan bu orta ve küçük sermayenin, dinciliği sermaye gereksinimlerini karşılamak için kullanabilecek önemli bir araç olarak gördüğünü sanmıyorum. Fakat daha önemli bir şey vardır ve AKP iktidarında yansımaktadır bu: Bunun çağcıllaşmayla bağdaşmayacağını bile bile bir inat vardır ve yeni bir dünya görüşünü Türkiye’ye giydirme çabası vardır. Bu, AKP Hükümeti’nde bence çok çarpıcı, bunun tartışılacak yanı yok. Alpaslan, YÖK yanını anlattı. Ama sadece bu değil ki; örneğin TÜBİTAK’ı yaşadık. Daha önemlisi, Kamu Yönetimi Reform Tasarısı’nda ilköğretimin yerelleştirilmesi önerisi geldi. Bu ne demektir? Tek elden yürütülen öğretim birliğine bağlı çağcıl bir eğitim yerine, yerel tutucu güçlerin serbestçe at oynatabilecekleri bir alan ve Türkiye’nin yarınını biçimlendirecek gerici insanların yetiştirilmesidir.

Dediğim gibi, bu aslında hem demokrasi için, hem de burjuva egemenliği için uzun vadede tehlikeli bir programdır. Bu program bir yere kadar götürülüp dizginlenebilirse, uluslararası güçlerin işine yarar. Dediğim gibi, sersemletici işlevini yerine getirir, afyon işlevini yerine getirir, işine yarar. Ama özellikle ileri yordambilgisine, ileri teknolojiye dayanan bir işgücü ihtiyacı düşünülürse, bilim alanlarının böylesine gözükara bir biçimde ele geçirilmeye çalışılması, çağcıllaşmayla, hatta Batıya uyum ve hatta emperyalizme uyum programıyla da bir noktadan sonra çelişir gibi görünüyor bana. Bu, Türkiye’de nesnel bir çelişkidir kanısındayım.

Oturum Başkanı - Teşekkür ederim.

Sözü Karahanoğulları’na vermeden önce kendisine bir şey sormak istiyorum; Profesör Eroğul’un son Anayasa değişiklikleri konusundaki yorumunun sizi hayal kırıklığına uğrattığını belirtmişsiniz. Profesör Eroğul’un ikinci turdaki çözümlemesi kafanızdaki endişeleri ne yönde etkiledi, ortadan kaldırdı mı?

Dr. Onur KARAHANOĞULLARI- Bunlar aslında benim uzmanlık alanım değil; sadece aklıma gelen, not düşüğüm bazı noktaları paylamak istiyorum. Cem hoca Anayasa değişikliklerini ısrarla demokratikleşme olarak formüle ediyor, ki bu

formülasyon sizin tarafınızdan da benimsendi. Hükümetin de, Avrupa Birliğinin de formülasyonu demokratikleşme. Bir defa demokratikleşme olarak formüle edebilir miyiz?

Prof. Dr. Cem EROĞUL- Bu noktada bir şey söylemek istiyorum. Bu gerçekten soyutta bırakılırsa çok tehlikeli olabilecek bir niteleme. Bunu engellemek için, hemen ikinci konuşmamda şunu söyledim: “Demokrasi denen şey bir sınıf işidir, burjuvazinin ve işçi sınıfının Batıya getirdiği bir şeydir.” Onun için Türkiye’de bu sınıfların geçmişteki ve bugünkü tutumlarına bakmaya çalıştım. Dolayısıyla demokrasi, içi boş bir şey olarak alınmamalıdır. Onda çok haklısın. Sınıfsal, ulusal ve uluslararası yönleri olan bir kavramdır aslında.

Dr. Onur KARAHANOGULLARI- Tabii hocamızın şimdiki saptamasıyla bağlantılı başka bir nokta da var, o da şu: Burjuvazi -ilk sunuşuma başlarken, biraz kinayeye sormuştum- hakikaten demokratik devrimci niteliğini sürdürüyor mu? Türkiye’de demokratikleşmeye başlanmadan önce -küfretmemeye özen göstereyim- toplumsal muhalefetin anası belenmiştir.

Salondan - Validesi.

Dr. Onur KARAHANOGULLARI- Evet, validesi belenmiştir.

Cezaevi operasyonlarını ne çabuk unuttuk?! Cezaevi operasyonları, Türkiye’de kalıntısı kalmış ve cezaevine tıklmış radikal toplumsal muhalefetin anasını bellemiştir ve Avrupa Birliğinden alınan onaydan sonra gerçekleştirilmiştir, bu çok açıktır. Cezaevi krizinde yapılan pazarlıklar sonucunda bir tıkanmaya gelinmiştir. İçeridekiler yapılan önerileri reddetmişler, daha sonra Avrupa Birliğinden bir heyet gelip cezaevlerinin Avrupa Birliği standartlarına uygun olduğunu söylemiş ve bunun üzerine de operasyon yapılmıştır. “Reform”; dışarıya da kazandıktan sonra, işçi sınıfı hareketi Kızılay’da toplanıp göbek attırılıp sendikalar tarafından rahatlatılıp deşarj edildikten sonra, sınıf hareketinin havası alındıktan sonra başlamıştır. Birtakım yasa değişiklikleri, gözaltı süresinin kısaltılması, tamam, güzel. İstanbul’da bir öğrenciyi sniper yöntemiyle öldürdüler. Nereden geldiği belli olmayan merminin yorgun mermi olmadığı adli tıp raporuyla ortaya çıktı. Kemal Alemdaroğlu Üniversitedeki öğrenci etkinliğini dağıtmak için polis çağırdı; polis, “gelmem ben, yazıyla talep et öyle geleyim” dedi, Kemal Alemdaroğlu da yazıyla “lütfen gel” diye ricada bulundu. Geldiler Amfiyi dağıttılar gaz bombasıyla. Devletin bütün şiddet aygıtı bütün çıplaklığıyla ortada dururken, siz tutup da “demokratikleşiyoruz” diyorsanız, burada biraz tuhaflık vardır. En azından şu demokratikleşme lafinin sonuna yada başına bir şeyler ekleyelim, en azından bunu bir şeyler ekleyerek konuşalım.

Bir noktaya daha değinmek istiyorum. Yönteme ilişkin. Türkiye'deki reform incelemelerine ilişkin olarak "metincilik" saptaması yapıyorum. İlm-i kelim söz konusu bilim camiasında. Hukukçularda bu metincilik çok yaygındır. Hukukçunun Normativist-pozitivist yaklaşımı, bilinebilir olgu olarak normu görür, normu da konulmuş kural olarak ele alır. Hukukçunun bu dar bakışını aşmış olduğunu düşündüğünüz toplum bilimleri camiasına baktığımız zaman da aynı şeyi görmeye başlıyoruz. Türkiye'deki reform gelişmelerini metin üzerinden açıklıyoruz. Metin ne; Anayasa değişikliği. Metin ne; yasa değişikliği. Bu çerçevede bakıyoruz: Demokratikleşiyoruz. Toplumsal dönüşümün bilgisini üreten insanlar olarak, üretmeye çalışan insanlar olarak burada kalmamız mümkün mü, bilmiyorum. Özetle, bu demokratikleşmesinin kıyısına kenarına bir şey eklememiz gerekiyor.

İkincisi, bu dışarıdan-içeriden sorunu ilginç. Türkiye'de reformun kaynağı içerde mi dışarıda mı? OECD dışarıda, ama aynı zamanda içeride de. OECD'nin düzenleyici reform çalışmalarına Türkiye bir Başbakanlık genelgesiyle katıldı ve Başbakanlıkta OECD'nin uzmanları çalışıyor. Neresi içeri, neresi dışarı? Ayrıca TÜSİAD'ın 1996 tarihinden beri kamu konusunda yaptığı çalışmaları inceleyip baktığımız zaman ve TÜSİAD'ın Türkiye'deki toplumsal gelişmelere müdahale gücünü değerlendirdiğimiz zaman görürüz ki, kamu sektöründe gerek Anayasa değişikliği olarak, gerek örgüt değişikliği ortaya çıkan dönüşümlerin pek çoğu TÜSİAD tarafından belirlenmektedir. TÜSİAD içerde mi dışarıda mı?

Osmanlı Dönemini şimdiyle kıyaslıyoruz; çünkü insan aklı baktığı zaman çarpıcı bir benzerlik görüyor. Osmanlı *Tanzimat*'ının reformları, yasama faaliyetinin sonucu oluşmuştur. Bugünkü gibi yoğun bir yasama faaliyeti olarak da ortaya çıkmış; dönüşüm yasama faaliyeti olarak hukuki gerçeklik kazanmıştır. Metinler, Şûrayı Devlet tarafından hazırlanmış ve Şûrayı Devlet de yabancı uzmanlardan yararlanmıştır. Günümüzde açık bir benzerlik var. Bu benzerliği nasıl açıklayacağız? Osmanlı'da dönüşüm, Atatürk'ü de doğurdu, onun çıktığı okulları da doğurdu, belki onun geldiği Selanik'i de doğurdu, o nedenle olumlu sonuçlar da üretiyor, evet, üretiyor, günümüzdeki de olumlu sonuçlar üretecektir. İkisini ayırarak değerlendirmemiz gerekiyor, ama şunu da görmemiz gerekiyor: Osmanlı tarihini bir modernleşme tarihi olarak okumak mümkün mü? Daha doğrusu şöyle diyelim: Osmanlı, Tanzimat'tan Cumhuriyete gelen süreci modernleşme kuramı içinde kalarak mı okuyacağız? Bir modernleşme süreci var, ama bunu modernleşme kuramı içinde mi göreceğiz; yani kapitalizmi, sınıfları görmeyecek miyiz? Osmanlı modernleşmesi, Osmanlı'nın kapitalizme entegre olmasının, kapitalizmle bütünleşmesinin kurumsal yapısını hazırlamıştı. O zaman şöyle mi diyelim: Günümüzde 99'dan beri yaşanan yeni Türk modernleşmesi, Türkiye kapitalizminin

dünyaya yeniden entegrasyonunun kurumsal yapısını hazırlıyor. Ne güzel! Ama ikisinde bir farklılık var; birincisinde kapitalizm öncesi bir yapıya kapitalizm giriyordu, şu anda ise kapitalizm mevcut ve artık yeni bir evreye geçiliyor. Kapitalizm mevcut olduğuna göre elimizde, bir başka dünyanın mümkün olabileceğine ilişkin umut da mevcut. Bu umudu bile bile, kapitalizmin yeni evresini heyecanla karşılıyorsak, burada bir tuhaflık var demektir. İthal ikameci, iç pazara dönük, Keynesyen, fordist kapitalizm gidiyor, yerine dünyayla bütünleşmiş kapitalizm geliyor. “Ne güzel, bu da bize demokratikleşme sağlıyor! Daha modernleşmeci kurumlar, yeni yapılar geliyor. Onun benimsenmesi modernleşmedir, iyi bir şeydir.” Değildir. Yeni gelen yapıların Türkiye’de benimsenmesi iyi bir şey değildir; çünkü yeni gelen yapılar - bir sonraki noktaya geçeyim- dinle beraber gelmek zorundadır.

Özel girişimcinin halk otobüsünde gerçekleştirilen şehir içi toplu taşıma hizmetinin üretimine bakalım. Günde 18 saat çalışan, hiç mola vermeden çalışan bir adamı, din olmadan çalıştırabilir misiniz, mümkün mü? Bu “Din, kitlelerin günlük acılarını dindiren afyonudur”. Modernleşmede yeni gelecek yapılar, esnek üretim, yoğun üretim, Taylorizm; bunları din olmadan kuramazsınız. Yeni modernleşmede aynı zamanda din de gelmek zorunda.

Dinin kapitalizmle kurduğu ikinci bir tür bağlantı da mümkündür. Din günlük afyon olduğu gibi birde çeşitli sınıfların yada sınıf içi katmanların silahı olabilir. Örneğin, Latin Amerika’da din, özgürleşme teolojisiyle, kurtuluş teolojisiyle, ezilen sınıfların da silahı olabilmıştır.

Salondan- Şeyh Bedrettin

Dr. Onur KARAHANOGULLARI- Anadolu’da da heterodoks İslâm’ın bir kısmı ezilen sınıfların silahı olabilmıştır; ama günümüzde bakıyoruz, burjuva içi katmanlar arasındaki mücadelenin de silahı aynı zamanda. Ülker’in Doğan Grubuyla yaptığı çatışmanın da silahı olabilir icabında yada Anadolu’da yeşil sermayenin de silahı. Bu boyutuyla İslâm, ancak burjuvazinin sorununu oluşturuyor. Bu boyutunun ötesinde İslâm, burjuvazinin bir sorunu değil, burjuvazinin olumladığı bir toplumsal olgu. Çünkü dinine bağlı, devletine bağlı, patronuna bağlı, hesap gününü öbür dünyaya erteleyen insanlar yetiştiriyor. Bu haliyle din, yeni gelişmelerin, yeni modernleşmenin diyelim, ayrılmaz ve kaçınılmaz bir parçası.

Prof. Dr. Cem EROĞUL- Bu noktada küçük bir saptama yapayım. Bu tahliller güzel, yalnız bir şeyi gözden kaçırmayalım. Yerli büyük burjuvazi, tıpkı uluslararası sermaye gibi, dincileşmenin bir yerde durdurulmasında çıkar sahibidir. Nitekim 28 Şubat sürecini büyük burjuvazi candan desteklemiştir; onu da gözden kaçırmayalım.

Dr. Onur KARAHANOGULLARI- “Dur” dediği nokta herhalde İran’da Bazergânın İran devrimindeki rolünü hatırlayarak bununla Türkiye’deki bazı burjuvazi katmaları arasında paralellik kurmaları sonucunda ortaya çıkmış olmalı. İçeriye fason mallara boğan, kendi pazar alanlarına fason mallarla göz diken, fabrikalarında ve dağıtım alanlarında artık sefalet ücretinin altında insan çalıştırabilen; ama o sefaleti cemaat içi araçlarla bir şekilde soğurabilen bir burjuvazi katmanı olduğu zaman ve bu burjuvazi, büyük burjuvaziyle çatışması ihtimalinde gerekirse silahlı güç olarak cemaatlerde, tarikatlarda yetişerek oralarda odaklanan insanları kullanabilecek konuma gelme potansiyeli taşıyorsa “dur” denilecek noktaya gelmiş oluyor. Bunun dışında iktidar talep etmedikleri zaman, kendilerinin içeriye dayattıkları işbölümünü kabul ettikleri zaman herhangi bir sorun yok. Yukarıda dinin iki işlevin saptamıştım bu “dur” denilen nokta, dinin ikinci işleviyle, siyasal bir mücadelede kullanılmasıyla bağlantılıdır. Şimdilik söyleyeceklerim bu kadar.

Prof. Dr. Alpaslan IŞIKLI- Sayın Başkan, izninizle konuşmamın ilk bölümünde bir nokta eksik kaldı, onu kısaca tamamlamaya çalışayım. O da şu: “meslek okullarından yetişenler iş bulamadıkları için üniversiteye yöneliyorlar” demiştim; konuyu orada bırakmamak lazım. Dayatılan ekonomik modelin, izlenen ekonomik politikaların sonucu olarak, üniversite mezunu olmak da iş bulmayı mümkün kılmıyor artık. Dolayısıyla gençler bile bile üniversiteye yöneliyorlar; iş bulmak için değil de, işsizliği ertelemenin bir vasıtası olarak. Hatta bu bir adım daha ileri gidiyor; üniversiteyi bitiriyor, işsiz kalıyor, bu sefer yüksek lisansa hücum başlıyor. Üniversite öğrenimi günümüzde böyle bir dramı yaşıyor. Öğrenim, iş bulma açısından işlevini kaybettiği için, işsizliği ertelemenin vasıtası haline dönüşmüş bulunuyor.

Buna ilave olarak Batıdan gelen etkiler ve Batının Türkiye’nin demokratikleşmesindeki rolü konusunda biraz daha açıklayıcı olacağımı sandığım bazı noktaları da söylemek istiyorum. Aslında bu, değişik biçimlerde, değişik yönlerden dile getirildi, ama şunun da net olarak belirlenmesi lazım: Batı, homojen bir olgu değil. Dolayısıyla “Batıdan gelen etki” denildiği vakit, birbiriyle çelişen etkiler söz konusu olabiliyor. Ama egemen etkinin belli bir yönde olduğunu da kabul etmek zorundayız. Neticede Batıda demokratlar var, sosyalistler var, komünistler var, her şey var; ama Batı, egemen niteliği bakımından emperyalizmin odaklandığı bir yer. Dolayısıyla “Batının etkileri” denildiğinde, bu değişik etkiler söz konusu olabiliyor; başat etki, her ne kadar belli bir biçimde tezahür etse de. Bu değişik etkilerin ülkeler üzerinde ve özellikle de, Türkiye’yi konuştuğumuza göre, Türkiye üzerinde yaratacağı sonuçların biçimlenmesinde unutulmaması gereken bir başka faktör daha var; o da ülkenin kendi iç dinamikleri ve ülkenin birikimi. O açıdan bakıldığında, Türkiye’de Kemalizm’in rolünü unutmuyoruz, kuşku yok da,

Kemalizm'in rolünü özellikle vurgulamamız gerekiyor ve demokratikleşme açısından da büyük önemi olduğunu bilmemiz gerekiyor. Aksi takdirde Batının bir ülkeye değişik şekillerde girmesi çok değişik anlamlara gelebilir. Amerika'ya da girmiştir Batı ve Kızılderililere ne getirmiştir, malumumuz. Avustralya'ya da girmiştir; Aborjinlere ne getirmiştir, malumumuz. Irak'a da giriyor Batı; Irak'a ne getiriyor? Bugünün meselesi. Yugoslavya'ya NATO birlikleri girdi; Yugoslavya'ya ne getirdi, hepimizin malumu. Türkiye'ye Batının şu veya bu şekilde girmesi, Kemalist birikim sayesinde demokratikleşme yanı ağır basan sonuçlar doğurabilmiştir. Yani İran'da söz konusu olmayan, Irak'ta söz konusu olmayan sonuçlar Türkiye'de ortaya çıkabilmiştir. Batının bu yöndeki etkileri düşünüldüğünde, Kemalizm'in bir anti-emperyalizm olduğu ve anti-emperyalizmin varlığı ölçüsünde Batıdan gelen etkilerin demokratikleşme anlamında sonuçlar vermesinin mümkün olabileceği gerçeğiyle bizi yüz yüze getiriyor.

Batıyı değerlendirirken ve özellikle Avrupa'yı değerlendirirken, Cem arkadaşımız haklı olarak Avrupa'nın bize muhtaç olduğunu söyledi; bunda hiç şüphe yok. Dört madde saydı, hepsi de birbirinden önemli; nüfusun yaşlanması, pazarın genişlemesi, güvenlik mülhazası ve Avrupa'nın Amerika karşısındaki yerinin ağırlık kazanması. Ama belirtmek zorundayım ki, bütün bunlar Türkiye'nin Avrupa Birliğine alınması için yeterli sebepler değil; yani Batı, Türkiye'ye bu nedenlerle ihtiyaç duyabilir, ama Avrupa Birliğine alınmamızı yine de istemeyebilir. Çünkü sıralanan bu nedenleri Türkiye'yi Avrupa Birliğine almadan da sağlayabilir ve nitekim sağlayabilmektedir. Özellikle de Avrupa Birliğine girmeden önce Gümrük Birliğine girmiş olmamız nedeniyle bunu sağlayabilmektedir. Örneğin nüfus yaşlanması. Avrupa'nın genç Türk nüfusuna ihtiyacı varsa, 1960'lardan olduğu gibi, dilediği kadar Türk işçisini Avrupa'ya ithal edebilir, ihtiyacı yoksa da gönderebilir.

Salondan- Ayrıca Fas'tan, Cezayir'den de nüfus alabilir...

Prof. Dr. Alpaslan IŞIKLI- Şimdilerde daha çok Doğu Avrupa'ya yönelmiş durumda; Doğu Avrupa'da muazzam bir işgücü var. Yine de Türkiye'nin genç nüfusuna ihtiyacı olabilir, ama ihtiyacı olunca Birlik bünyesinde olmamız buna engel değil. Pazarın genişlemesi; pazarımız sonuna kadar açık, bir engel olduğunu zannetmiyorum. Güvenlik; NATO'ya alıyorlar, Irak'a ve Afganistan'a yönelik müdahalelerde Türkiye'yi bir araç olarak kullanabilirler. Avrupa'yla Amerika arasındaki rekabette bir unsur olmamız dolayısıyla Avrupa Birliğine alınmamız düşünülebilir mi acaba? Belki tam bu nedenle almamayı düşünebilirler; çünkü Amerika'nın İngiltere gibi kocaman bir Truva Atı zaten var, onun yanında bir de Türkiye'nin Amerika'nın Truva Atı olarak Avrupa Birliğine girmesini düşündürücü bulabilirler. Dolayısıyla Türkiye'nin Avrupa Birliğine alınmasını isteyip istememeleri konusunda en hafif deyimle ciddi tereddütler vardır. Buna rağmen bizim

Avrupa'ya olan ihtiyacımız noktasından hareketle Avrupa Birliğine girme yönündeki ümitler, hepimizin bildiği gibi, Türkiye'nin yönlendirilmesi bakımından önem taşımaktadır. Avrupa Birliğine girme ümidi acımasızca kullanılmaktadır; yani bir müzakerelere başlama tarihinin belirlenir gibi olması, birçok şeyi kabul etme açısından önemli bir taviz niteliği taşımaktadır.

Bunun gerisinde yatan neden nedir? Bunun gerisinde yatan neden, hepimizin de zannediyorum aklına geldiği gibi -pek çok neden var tabii- ekonomik refah açısından ve demokratikleşme açısından Avrupa'yı bir kurtarıcı olarak görme noktasında düğümlemektedir ve bu da Türk insanının demokrasi bilinci açısından zaaflarının önemli bir kaynağını oluşturmaktadır. Şöyle ki: Bizim halkımızın tabii başka pek çok halk gibi -ne fazla, ne az- demokrasi bilinci açısından belli bir düzeyi var. Bu noktada önemli bir zaafımız var; o da kurtarıcıyı kendi dışımızda arama zaafımız. Bu da zannediyorum Atatürk gibi bir kişiliğin bu topraklardan gelip geçmesiyle alâkalı. Çok büyük bir şans olmasına karşın, bu olgu, günün birinde bizi kurtaracak birisinin çıkacağına dair sarsılmaz bir inancı zihinlerimize kazımıştır. Bu inancı sarsmak için, 12 Mart ve 12 Eylül elinden geleni yaptı. Mesela Türkiye'de, "aydınlar kurtarıcı olacak" şeklinde önyargılar vardı; 12 Mart, 12 Eylül, aydınların hiç de bel bağlanacak güçte varlıklar olmadığını gösterdi. Ordu, uzun yıllar kurtarıcı olarak görüldü, ondan sonra kurtarıcıdan kurtulmanın da nasıl bir şey olduğu görüldü ve bu nedenle içeride kurtarıcı kalmadı. İçeride kurtarıcının kalmaması, dışarıda kurtarıcı arama konusunda çok tahrik edici bir durumu ortaya çıkardı ve şimdi Avrupa Birliğinin, Batının -zaten bu Tanzimat'tan beri söz konusu olan bir zaafımızdır- bizi kurtaracağına dair umutlar artmıştır ve Avrupa Birliğine girme konusunda istismar edilen de geniş ölçüde budur.

Bunu da belirledikten sonra, Cem arkadaşımızın işaret ettiği, benim de buraya not aldığım din konusundaki meseleye değinmek istiyorum. Din, pek çok toplumsal olgu gibi çelişkili bir olgu. "Din, afyondur" demek meseleyi çözmez. Zaten onu Marx da belli bir anlamda kullandığını başka tespitleriyle ortaya koymuştur. Mesela, Marx'ın göklere çıkardığı bir Rahip Müntzer vardır, Almanya'nın Şeyh Bedrettin'i. Dolayısıyla Marx'ın karşı çıktığı, Avrupa'daki kutsal ittifakın hizmetinde olan, sömürücülere ideolojik malzeme sağlayan dindir. Dine bir bütün olarak Marx'ın karşı çıkması diye bir şey söz konusu değildir. Türkiye bağlamında düşündüğümüz vakit de, Castro'nun bir sözünü anımsıyorum, Türkiye'ye geldiği zaman söyleşisinde ortaya koyuyor; "Genç yaşta kaybettiği oğluna öldüğü zaman kavuşacağına inanan anneyle bizim ne meselemiz olabilir" diyor. Yani dinsel inançları dolayısıyla öbür dünyaya inanıyor kadıncağız ve bu sayede psikolojik olarak ayakta durabiliyor. Dolayısıyla bizler dini bir bütün olarak, homojen bir olguymuş gibi mütalaa edip,

onu gericiliğin aleti olarak algılar, tahlillerimizi ve söylemimizi bu doğrultuda biçimlendirip geliştirirsek, halkımızla aramızdaki uçurumu büyütme gibi bir tehlikeyle karşı karşıya kalabiliriz.

Batıdan da dinin çok değişik türleri olabileceğine dair sayısız örnekler verilebilir. Mesela Bruno, “Evren sonsuzdur” dediği için diline çivi çakılan insandır, bir rahiptir, onun diline çivi çakanlar da rahiptirler. Türkiye’den “Kuvayı Milliyecilerin katli vaciptir” diye fetva veren padişahın şeyhülislamı da din adamıdır, Atatürk’le birlikte mücadele eden Börekçizade Rıfat Efendi de din adamıdır. Biz bu ayrımı görmezsek ve bu ayrımı görmeden söylemlerimizi geliştirirsek, özünde de, stratejisinde de çok ciddi bir yanlışlık içerisine düşebiliriz. Onun yerine, din istismarından, irticadan bahsetmek daha isabetli bir yaklaşım olacaktır diye düşünüyorum. Görmek zorundayız ki, “irticanın arkasında İslâmiyet vardır” diye bir tespit yanlıştır. “İrticanın arkasında en çok ne vardır?” diye sorulursa ve bana kalırsa, irticanın arkasında emperyalizm vardır; dün de böyledir, bugün de böyledir. Unutmamak gerekir ki, Fetullah Gülen Suudi Arabistan da değildir, Amerika’dadır; yani neyin nereden kaynaklandığını anlamak bakımından çok somut göstergeler önümüzde durmaktadır.

Bilmiyorum, zamanı aşmadıysam, bir noktaya daha değinmek ihtiyacını duyuyorum. Cem arkadaşımız konuşmasında belirledi, ama vurgulanması lazım diye düşünüyorum. “İkinci Dünya Savaşından sonra biz çok partili hayata geçtik” demek yanlıştır. Çok partili hayata geçemedik biz, yani ayağının biri olmayan bir çok partili hayata geçtik. İkinci Dünya Savaşından sonra ortaya çıkan zaafların kaynağını çok partili hayata geçişimize bağlamak, bu açıdan yanlışlıkların faturasını demokrasiye, dolayısıyla halka çıkarmak olur. Oysa aslında çok partili hayata geçilememiştir. Geçilen, Amerika’da olduğu gibi, yani Demokrat Parti ve Cumhuriyetçi Partiden ibaret çarpık bir yapılanmadır ve egemen güçlerin denetiminde bir sendikalaşmadır. İşçi sınıfına da ağırlıklı, belirleyici bir yer tanımayan bir sürece girilmiştir. Bunu da demokrasiye geçiş değil, demokrasiye geçememe sorunu olarak değerlendirmek gerekir. İkinci Dünya Savaşı sonrasında başımıza gelenler, demokrasiye geçememenin ve bu demokrasiye geçememeye neden olmuş olan başka etkilerin sonucu olarak değerlendirilirse, daha gerçekçi sonuçlara varılabilir. “Başka etkiler” denildiğinde de hiç şüphe yok ki, bunların başında Türkiye’nin tam bağımsızlıkçı çizgiden hızla Batının sadık müttefiki rolüne sürüklenmesi süreci gelmektedir. Benim söyleyeceklerim bunlar.

Oturum Başkanı – Teşekkür ederiz.

Sonuç olarak bütün bu yasal düzenlemelerin indirgenebileceği bir tartışma noktası olarak demokratikleşme çıktı. Şimdi söz konusu düzenlemeler İşçi sınıfının yada emekçi sınıfların siyasal eylemliklerinin önünü açmakta mıdır, yoksa kapatmakta mıdır, şeklinde son bir genel değerlendirmeyi Profesör Eroğul'dan alabilir miyiz?

Prof. Dr. Cem EROĞUL- Tabii o noktaya değinmek istiyorum.

En son, Sayın Başkanın hazırladığı sorular arasında “Peki, bundan sonra ne olacak?” sorusu vardı. Onunla ilişkili bir şeyler söylemek istiyorum. Onur, önemli bir saptamada bulundu. “Küreselleşmenin sonucu olan ‘demokratikleşmeye’ de karşı çıkmak gerekir; çünkü bu, uluslararası sermayenin programına uyum sürecidir” dedi. Bu çerçevede Türkiye’de seçenekler nelerdir, ona bakmak gerekir. Küreselleşme bir olgu. Olgu demek, “ne yapalım, boyun eğelim” demek değil, ama bir olgu olduğu da kuşkusuz. Küreselleşmenin önde gelen sonuçlarının birinin - buna komplo teorileri filan da demeyelim, sonuç meydana- ulus-devletin tasfiyesi olduğunu biliyoruz. Ulus-devlete sahip çıkacak güçler nelerdir? Başından beri söyledim, dünyada iki büyük güç vardır: burjuvazi (sermayesiyle geçinenler) ile işçi sınıfı (emekgüçlerini satarak geçinenler). Türkiye’de burjuvazi, Atatürk’ün hayallerinin aksine, hiçbir zaman gerçekten ulusal bir nitelikte olmamıştır. Bir yerde yazdım zannediyorum. Atatürk, İttihat ve Terakki’yle başlayan bir siyaseti sürdürerek, devlet eliyle devleti sırtlayacak bir aslan yaratmak, öyle bir burjuvazi yaratmak düşüyle yola çıkmıştır. Ne var ki sonunda korkak bir kedi yaratmıştır ve o korkak kedi daima dışarıdaki güçlerin sığınmacısı olmuştur. Dolayısıyla bağımsız, hani Türkiye toplumunu, Türkiye devletini alacak, evirip çevirecek ve kendi bağımsız burjuva programını uygulayacak bir burjuvazi Türkiye’de hiçbir zaman zaten olmamıştır. Küreselleşmenin Türkiye’ye yansımından itibaren, özellikle 1990’lardan sonra artık bu burjuvazi zaten köklü olmayan ulusal niteliğini de tümüyle yitirmiştir. Öyleyse, ulus-devleti yok etme sürecine karşı çıkmak için, burjuvaziden yana herhangi bir umudumuz olamaz.

Peki, işçi sınıfı hakkında ne diyebiliriz? İşçi sınıfı, demin söyledim, özellikle 1980 darbesinin çok başarılı olması sonucunda örgütlü siyasal gücünü çok yitirmiştir. Küreselleşmenin dayattığı sürece nesnel olarak kafa tutmanın tek yolu, Türkiye’de bir emekçi cumhuriyeti kurmaktır. Yani işçi sınıfı öncülüğünde geniş bir cepheye dayanan, küçük burjuvaziye uzanan, köylüleri tabii içine alan bir cepheye dayanan bir emekçi cumhuriyeti talebiyle karşı çıkmaktır. Küreselleşmeye karşı bugün tek ilerici karşı çıkış, etkili karşı çıkış bu olabilir. Ama burada büyük bir tehlikeyle karşı karşıyayız ve sanıyorum Türkiye’de şu an yaşadığımız ana çelişki de budur. O da şu: İşçi sınıfı bu gücü nesnel olarak gösteremediği için, buna ek olarak işçi sınıfına

bu konuda öncülük yapan bir siyasal hareket çıkmadığı için, sonuçta küreselleşmeye karşı ulus-devleti savunmak, toplumun çok gerici birtakım ögelerinin tekelinde kalmaktadır. Küçük burjuvazinin en tutucu kesimleri ile derin devlet diye nitelendirebileceğimiz, geleneksel olarak toplumun dizginlerini elinde tutmaya alışmış ve dolayısıyla ulus-devletin tasfiyesiyle bu dizginleri elinden kaçırmak istemeyen bir kesim ve nihayet bunların “aydın” dayanakları: demin sözünü ettiğim şoven, dinci, aşırı milliyetçi, geçmişe özlem içinde yaşayan bir takım.

Bugün Türkiye'nin dramı ve çelişkisi budur. Tekrarlıyorum: Küreselleşmenin getirdiği büyük tehdide karşı ulus-devleti canlandırmak çözümdür; ama bu ancak işçi sınıfı öncülüğünde bir emekçi cumhuriyet biçiminde bir ulus-devlet süreci içinde anlamlıdır; öteki ise gericedir. Küreselleşmeye öteki takımla el ele karşı çıkmak gerici bir şeydir. Bugün birçok demokrat, solcu aydınımızın kafasındaki ikilem, yaşadıkları gerçek dram da budur.

Oturum Başkanı - Çok teşekkür ederim. Varsa son sözler...

Prof. Dr. Alpaslan IŞIKLI- Şunu söyleyeyim: Cem'le anlaşıyorsak kalsın, tekrar uzayacaksa uzamasın. Cem'in söylediklerini ben şöyle tercüme ettim, o manada çok önemli bir şey olduğunu zannediyorum: Ulusalçılığa belli bir anlam verdiğimiz vakit, bu uluslararası sosyalizm mücadelesiyle çelişen bir şey değildir. Ama ulusalcılık, Hitler'in, Mussolini'nin anladığı manada ulusalcılıksa, o bununla çelişir. Antiemperyalizm yanı vurgulanan bir ulusalcılık, öbürünü bütünleyen, eş yönlü bir oluşumdur diye düşünüyorum.

Oturum Başkanı - Üç saati bulduk. Tüm katılımcılara Mülkiye okurlarına adına teşekkür ederim.